

OPPLAND
fylkeskommune

Regional plan for verdiskaping 2018-2030

(Revidert etter vedtak i Fylkestinget 24.04.18.)

Innhold

1. Mulighetenes Oppland i ei grønn framtid	5
1.1 Oppland – midt i smørøyet!.....	5
1.2 Opplands forhold til omverden - framtidige premisser og utviklingstrekk	5
1.3 Gjennomgående perspektiver i planene	7
1.4 Hva skal oppnås?	7
1.5 Innlandsutvalgets rapport.....	7
1.6 Utviklingsmål i regionene	8
<i>Nord-Gudbrandsdal</i>	8
<i>Midt-Gudbrandsdal</i>	9
<i>Valdres 9</i>	
<i>Lillehammerregionen</i>	10
<i>Gjøvikregionen</i>	10
<i>Hadeland</i>	11
1.7 Oppland trenger folk og arbeidsplasser!	11
1.7.1 <i>Det trengs flere folk for å opprettholde velferdssamfunnet</i>	11
1.7.2 <i>Næringslivet går godt</i>	12
1.8 Framtidsscenarioer fram mot 2030	12
1.9 Samarbeid er avgjørende.....	15
1.9.1 <i>Gode eksempler på tillitsfull samhandling</i>	16
1.10 Felles satsinger for økt attraktivitet.....	17
1.10.1 <i>Reduserte klimagassutslipp</i>	17
1.10.2 <i>Tiltrekke talenter, etablerere og investorer</i>	18
1.10.3 <i>Styrket bredbåndsdekning</i>	18
1.10.4 <i>Infrastruktur for økt verdiskaping og bedre klima</i>	19
1.10.5 <i>Moderne og pålitelig mobilitetstilbud</i>	19
1.10.6 <i>Mer læring og utvikling i arbeidslivet</i>	20
1.10.7 <i>Et mer inkluderende samfunn</i>	20
1.10.8 <i>Målrettet innsats for økt sysselsetting og verdiskaping</i>	21
2. Regional plan for verdiskaping	22
2.1 Hvordan ser framtida ut?.....	23
3. Status for næringsutviklingen i Oppland	23
3.1 Fylkesstatistikken.....	24
3.1.1 <i>Flere sysselsatte</i>	24
3.1.2 <i>Historisk lave ledighetstall</i>	24

3.1.3	Økende utdanningsnivå	24
3.1.4	Forskning, utvikling og innovasjon (FoUI)	25
3.1.5	Lav verdiskaping	25
3.2	Innlandsutvalget	26
3.2.1	Satsingsområder	26
3.2.2	Utvikle Mjøsbyen til en konkurransedyktig og bærekraftig region	26
3.2.3	Utvikle distriktene til attraktive bo-, arbeids- og reiselivsdestinasjoner	27
4.	Viktige vekstområder	27
5.	Virkemidler for innovasjon	28
6.	Behov for kompetanse i næringslivet	31
7.	Prioriterte plantema	32
7.1	Bioøkonomi	32
7.2	Reiseliv og opplevelser	34
7.3	Deltidsinnbyggeren	36
7.4	Cyber- og informasjonssikkerhet	37
7.5	Industri og teknologi	39
8.	Handlingsprogram	42
9.	Oppfølging og evaluering	48
10.	Kilder	49

Kjære opplending!

Norge står overfor utfordringer knytta til integrering, digitalisering og klima. Samtidig skal vi skape nye arbeidsplasser, utdanne nye generasjoner og bygge infrastruktur. Oppland skal bidra til ei positiv utvikling i landet vårt, og regionale planer er et viktig verktøy som legger grunnlag for felles retning og godt samarbeid mellom offentlig og privat virksomhet.

I planstrategien for perioden 2015-2019 vedtok fylkestinget et ambisiøst mål om å utarbeide tre regionale planer for våre tre viktigste politikkområder, nemlig verdiskaping, kompetanse og samferdsel. Arbeidet ble videre organisert gjennom én felles styringsgruppe, noe som er nytenkende og oppmuntrer til helhetlig tenking. Vi er glad for at vi valgte denne strukturen på arbeidet, og jeg vil berømme fagfolk og folkevalgte for en god prosess. Det er i tillegg moro å kunne presentere planene i ei ny og brukervennlig digital drakt.

Sammen må vi ta modige og moderne grep for å skape ei grønn framtid. Dersom vi velger å lene oss tilbake og ikke tar innover oss tida vi lever i, så vil vi gå glipp av viktige muligheter til å utvikle vår del av landet. Vi har ressurser og kompetansemiljøer som gjør regionen svært spennende for nasjonale og internasjonale aktører. Det må vi utnytte i større grad.

Vi lever i ei tid med nye utfordringer, men enda større muligheter. Oppland fylkeskommune skal slå seg sammen med våre naboer i øst. Det gjør vi nå med oppdatert kunnskapsgrunnlag og gode svar på framtidens utfordringer.

Takk til alle som har kommet med innspill i planprosessen. Jeg ser fram til videre samarbeid. Vi bygger framtida sammen.

Even Aleksander Hagen
Fylkesordfører i Oppland

1. Mulighetenes Oppland i ei grønn framtid

Oppland skal være ledende på veien mot ei grønn framtid. Fylket har gjennom sine naturressurser, sitt næringsliv og sine kompetansemiljøer gode forutsetninger for å bidra til en raskere overgang til et klimanøytralt samfunn. Flere tiltak er satt i gang, blant annet som oppfølging av den nylig vedtatte bioøkonomistrategien. Oppland har flere av løsningene som skal bidra til å løse de globale klimautfordringene, og målet er å utvikle grønne arbeidsplasser og klimavennlige transportløsninger.

FNs klimapanel understreker hvor alvorlige klimautfordringene er. Norge har undertegnet en avtale som innebærer klimanøytralitet innen 2050. Oppland er enda mer ambisiøs, og har mål om å være klimanøytrale innen 2025. Med klimanøytral menes at klimaeffekten av summen av alle tiltak blir null. Alle enkeltaktiviteter kan ikke være klimanøytrale, men summen skal være det.

For å nå målet om klimanøytralitet må all vekst og utvikling bidra til så lave klimagassutslipp som mulig. Det er nødvendig med en overgang til produkter og tjenester som gir betydelig mindre negative konsekvenser for klima og miljø enn i dag, og alle må være forberedte på å omstille seg. Oppland har i dag mye av kunnskapen, næringslivet og viljen for å få dette til. Med fornybare naturressurser, et levende reiseliv og grønn industri, vil Oppland gå foran i det grønne skiftet.

For å opprettholde dagens velferdstilbud er Oppland avhengig av å få flere folk i arbeid. Det overordnede samfunns målet for de regionale planene er derfor:

Vekst i befolkning og bærekraftige arbeidsplasser i Oppland

1.1 Oppland – midt i smørøyet!

Oppland fylke er det nest største fylket i Sør-Norge og ligger sentralt plassert. Det er langstrakt og grenser mot hele sju andre fylker. Oppland består av 26 kommuner som igjen er delt i seks regioner. Her finnes både byområder i sør og mer spredtbygde fjellområder i nord. Fylket strekker seg også på tvers av flere dalfører i øst-vest, og har et stort mangfold i kultur, geografi og demografi.

Den sentrale beliggenheten gjør Oppland til et viktig nasjonalt og internasjonalt transittfylke med viktige transportkorridorer for kommunikasjon og samferdsel. Allerede etablert infrastruktur skaper muligheter for næringsutvikling og vekst.

1.2 Opplands forhold til omverden - framtidige premisser og utviklingstrekk

Utgangspunktet for de tre regionale planene er de utfordringene og mulighetene som ble avdekket gjennom kunnskapsgrunnlaget og prosessen for utarbeidelse av den regionale planstrategien. Det ble konkludert med at selv om Opplands utfordringer samsvarer med andre fylker og for landet som helhet, er mange utfordringer større i Oppland enn hos de fleste andre fylker.

Oppland må forholde seg til internasjonale og nasjonale utviklingstrekk, som endringer i næringsliv og arbeidsmarked, og utfordringer som klimaendringer, migrasjon, befolknings sammensetning, terrortrusler og konflikter. Enkelte av disse trendene vil i liten grad kunne påvirkes, men Oppland tar hensyn til dem i sin langsiktige planlegging.

Nasjonale og regionale rammebetingelser vil påvirke utviklingen i fylket. Blant annet vil regionreformen føre til endrede rammevilkår når det blir nye fylkesgrenser og samarbeidskonstellasjoner. Oppland og Hedmark skal bli et fylke, og dette vil påvirke utviklingsarbeidet. Det er videre uklart hvilke oppgaver det nye fylket vil få, jf. Ekspertutvalgets innstilling¹. Ny sykehusstruktur med nytt hovedsykehus vil ha betydning for befolkningsutvikling, bosetting og arbeidsplasser, spesielt i Mjøsområdet.

Målet om klimanøytralitet er førende for de regionale planene. Samtidig er Oppland det mest spredtbygde fylket i landet. Det stiller krav til god og proaktiv planlegging for digital infrastruktur og samordnet areal- og transportplanlegging. Videre må mobilitetstilbudet utvikles slik at det blir mest mulig effektivt. I store deler av Oppland vil personbilen fortsatt utgjøre en stor andel av persontransporten, og det må derfor legges til rette for klimavennlige transportløsninger sett opp mot distriktenes transportbehov.

Ressursknapphet er et økende problem globalt, blant annet som følge av klimaendringene. Det vil endre de økonomiske forutsetningene og stille store krav til omstilling og prioriteringer innen offentlig forvaltning, næringsliv og hverdagsliv.

Det overordnede målet for de regionale planene er befolkningsvekst i Oppland. Den demografiske utviklingen viser at dette ikke er realistisk for alle deler av fylket. Det er vanskelig å påvirke store nasjonale trender, som fødselstall og innvandring til Norge. I tillegg er yrkesdeltagelsen historisk lav, både nasjonalt og regionalt. Dette gir ekstra store negative utslag for Oppland, som har en høy andel eldre. Innvandring er den viktigste faktoren for å øke befolkningsandelen i yrkesaktiv alder. Målsettingen er at innvandrere som kommer til Oppland blir boende og kommer raskt ut i arbeid. Her kan fylkeskommunen spille en viktig rolle i samarbeid med kommunene.

Den teknologiske utviklingen har aldri gått raskere, og vil føre til store endringer i samfunnet og for den enkelte. For å kunne håndtere mulighetene i en ny teknologisk hverdag vil omstilling og tilgang på relevant kompetanse være viktig. Siden utviklingen går så raskt, er det vanskelig å forutsi hvilken kompetanse som vil bli etterspurt i løpet av de neste tiårene. En rekke forskningsrapporter peker på at verden står overfor en digital revolusjon. Arbeidslivet framover vil i økende grad bli preget av digitalisering og automatisering. Mennesker, prosesser og fysiske omgivelser vil kunne samhandle på helt nye måter.

Det er langt flere faktorer og større usikkerhet knyttet til framtidig planlegging nå enn tidligere. Det er nettopp derfor viktig å ha et godt kunnskapsgrunnlag, langsiktighet og overordnede mål. De regionale planene vil følgelig være et godt grunnlag for utviklingsarbeidet i den nye Innlandsregionen.

¹ Ekspertutvalget 2018

1.3 Gjennomgående perspektiver i planene

- Bærekraftig utvikling: Oppland ønsker ei grønn framtid.
- Mangfold og integrering: Fylket trenger flere innbyggere og må derfor skape attraktive samfunn. Alle skal sikres like muligheter til å være en del av opplandssamfunnet.
- Forskning, innovasjon, entreprenørskap og livslang læring: Viktig for å skape attraktivitet og bærekraftige arbeidsplasser
- Digitalisering: Den teknologiske utviklingen går raskt, og digitalisering endrer måten folk lever, samhandler og kommuniserer på.

1.4 Hva skal oppnås?

I forkant av arbeidet med de tre regionale planene ble det utarbeidet en planstrategi i samarbeid med alle kommunene og andre samfunnsaktører. For å få en helhetlig tilnærming ble det vedtatt å utarbeide de tre planene parallelt, og det ble etablert en felles styringsgruppe.

Arbeidet med planene skal bidra til at fylkeskommunen, kommuner, regional stat, arbeidslivsaktører og andre samfunnsaktører blir enige om de viktigste satsingsområdene for samfunnsutviklingen i Oppland. Planene skal også kunne brukes som et grunnlag for det arbeidet som skal gjøres i regionreformen.

Hovedmålet for de tre planene er å få flere innbyggere og utvikle flere bærekraftige arbeidsplasser i Oppland. Det er et ambisiøst mål. En aldrende befolkning og sentraliseringstrender gjør det krevende å få til vekst i fylket. Det vil kreve attraktivitet både med tanke på bosetting og etablering av arbeidsplasser.

1.5 Innlandsutvalgets rapport

Innlandsutvalgets rapport fra 2015 peker på flere faktorer som er avgjørende for å lykkes med vekst og utvikling i Oppland:

- Det må satses på kunnskapsdrevet næringsutvikling, som omfatter kompetanse på alle nivåer, evne til samarbeid og nettverksbygging, og dermed økt evne til innovasjon.
- Den eksisterende kompetansen må videreutvikles og brukes som et fortrinn i konkurransen nasjonalt og internasjonalt.
- Det forskningsmessige fundament for utviklingen må styrkes og rettes mot sektorer og bransjer som har et stort utviklingspotensial.
- Innovative klynger må bygge på bedrifter og kunnskapsmiljø i tillitsfullt samspill.
- Det må være vilje og evne til samarbeid og læring, innen bransjer, mellom sektorer og mellom geografiske regioner.
- Det må jobbes målrettet med etablering av nasjonale senterfunksjoner i Innlandet.

- God infrastruktur og gode transportsystemer er avgjørende for næringsvirksomheten innenfor de fleste sektorer, og vil også bidra til å skape effektive bo- og arbeidsmarkedsregioner, som igjen genererer ny næringsvirksomhet.
- God bredbåndsdekning i hele fylket er en nødvendighet for å styrke og videreutvikle både bedrifter, turisme, fritidsbebyggelse og bosetting.

Innlandsutvalget har vist til potensialet som ligger i regionforstørring og sammenkopping i Mjøsregionen. Samarbeidet med en felles areal- og transportstrategi for Mjøsregionen er i gang. En utbedring og effektivisering av samferdselstilbudet vil styrke eksisterende næringsvirksomheter og legge bedre til rette for nyetableringer. Kortere reisetid vil dessuten gjøre det enklere å bo et sted og arbeide et annet sted. En felles bo- og arbeidsmarkedsregion gjør regionen mer attraktiv. Dette er også viktig for å kunne skape vekst i resten av Oppland.

1.6 Utviklingsmål i regionene

Fylkeskommunen har utfordret regionene til å presentere sine utviklingsmål som de skal ha fokus på framover:

Nord-Gudbrandsdal

- Nord-Gudbrandsdal har nasjonalt og internasjonalt potensiale innenfor næringsutvikling basert på natur- og kulturverdier og lokale naturressurser. Store deler av våre naturressurser er foredlet og forvaltet av eierskap utenfor regionen. Det gjør regionen sårbar for strukturendringer. Det er derfor viktig at våre naturgitte råvarer foredles lokalt.
- Gjeldende Nasjonal reiselivsstrategi slår fast at naturbasert reiseliv er Norges fremste konkurransefordel. Vi har naturområder som er i internasjonal elitedivisjon og har unike muligheter innen ekstreme naturopplevelser. Vi er derfor særlig godt rustet for å ha en sentral posisjon i nasjonalt reiseliv.
- Regionrådet vil prioritere arbeidet med å styrke gründerkultur, både for ungdom og etablert næringsliv.
- Moderne elektroniske kommunikasjonsløsninger, et godt utbygd vegsamband og godt jernbanetilbud skal styrke nærings- og samfunnsutvikling. Godt utbygde kommunikasjonstilbud er avgjørende for nærings- og befolkningsutvikling. En forsterket satsing på bredbåndsutbygging er et prioritert område. Vår region er en viktig transportkorridor. Regionrådet vil prioritere ferdigstilling av ny E6 og oppgradering av vegsambandet øst-vest, via RV 15, E136 og FV 51, samt gode jernbanetilbud for både gods og persontrafikk.
- Mange ønsker Nord-Gudbrandsdal som boområde dersom det finnes jobb- og botilbud. Våre kommuner har gode kommunale tjenester og trygge oppvekstmiljø. Våre hovedmålsettinger krever både nye arbeidsplasser og at vi arbeider på alle plan for å skape en attraktiv region for innbyggere i alle aldersgrupper.
- Regionrådet, i samarbeid med kommunene, vil stimulere til at de som har fritidsbolig får sterkere tilknytning til regionen. Det kan gi flere overnattinger, økt bruk av våre handels- og kulturtilbud og deltagelse i utvikling av lokalsamfunnet.
- Regionrådet arbeider kontinuerlig med fokus på befolkningsutvikling og profilering. Regionrådet har gjennom mange år arbeidet for å gi ungdom gode opplevelser. Vi har tro på at ungdom, som blir hørt og sett i lokalmiljøet, i større grad vil vurdere hjemkommunen som aktuelt bosted i voksen alder.

- Kommunene i regionen skal fortsatt være innovative og offensive i utviklingen av helsetilbudet gjennom et tett samarbeid. Regionrådet vil bidra til å videreutvikle NGLMS, i et samarbeid med vertskommunen Sel og Sykehuset Innlandet.

Midt-Gudbrandsdal

- Midt- Gudbrandsdal arrangerer festivaler og kulturarrangement av høy nasjonal og internasjonal klasse. Disse er forankret i historien, og basert på natur- og kulturverdier. Produksjonen foregår i naturen og kan aldri etterlignes eller gjenskapes på andre arenaer. Det er muligheter for vekst på det internasjonale markedet.
- Midt - Gudbrandsdal har i dag attraktive reiselivsprodukter som er basert på natur, kultur, historie og identiske opplevelser. Vår region er ledende i landet innenfor naturbasert reiseliv. Dette er en konkurransefordel som regionen kan utnytte i enda større grad.
- Regionen har et sterkt landbruk som kan utvikles ytterligere. Det er et mål å ha et landbruk i landet som også ivaretar vår regions fortrinn og muligheter, spesielt innen bruk av utmarksbeite. Et aktivt landbruk er avgjørende for å opprettholde det unike kulturlandskapet som også er sentralt for å tilbyd gode reiselivsopplevelser.
- Utbygging av neste generasjons bredbånd er en av de viktigste oppgavene for regionen de kommende åra. Alle i vår region skal ha tilgang på NGA, over 30 Mbit innen fem år. Dette krever en samordna innsats i regionen og et godt samarbeid mellom det offentlige, utbyggingsaktør er og øvrig næringsliv.
- Samferdsel med både veg og bane er svært viktig for Gudbrandsdalen. Regionen vil jobbe aktivt for fullføring av E6 fra Ringebru til Otta og for å få utbygging av Intercity til Lillehammer i tråd med lovnader fra Stortinget.
- Midt - Gudbrandsdal er blant landets største regioner for fritidsboliger. Regionen skal være blant landets mest attraktive fritidsboligregioner og det er et mål at fritidsinnbyggere blir godt involvert.
- Regionen vil arbeide aktivt for å se på muligheter for nye transportmuligheter, spesielt nye transportformer internt i regionen.
- Regionen vil jobbe aktivt med kompetansebygging. Samarbeidet mellom det offentlige, næringslivet og utdanningsinstitusjoner bør videreutvikles. Det bør også etableres samarbeidsordninger med universitets - og høyskolemiljøer som kan bidra til å bygge nødvendig kompetanse på nye måter. Konseptet «universitetskommune» etter modell fra NTNU/Trondheim kommune bør også være aktuelle samarbeidsformer i denne regionen.

Valdres

- Valdres ønsker å være den regionen i landet som tar best tak i egen utvikling. Valdres har derfor organisert sitt regionale utviklingsarbeid i Valdres Natur- og kulturpark. Regionen har inngått partnerskap med nærings-, kultur- og organisasjonslivet for å bygge innholdet rundt landets sterkeste regionale merkevare. Dette er utviklingsmål nummer en for Valdres. Gjennom langsiktig merkevarebygging, knyttet til natur- og kulturverdier, er målet å gi økt livskraft til lokalsamfunnet.
- «Valdres skjerper sansene» er verdiløftet Valdres gir til besøkende og fastboende. Dette verdiløftet fylles med innhold som bygger merkevaren. Kommunikasjon av merkevaren gir identitet til Valdres og et rammeverk for øvrige utviklingsmål - som positiv utvikling av folketall

og økt antall arbeidsplasser. For å bygge merkevaren har Valdres også utviklingsmål knyttet til kompetanse, kommunikasjon, kulturliv, helsearbeid og friluftsliv.

- Valdres skal være en region for reiseliv, opplevelser og etablering av fritidsboliger.
- Valdres skal være en region som utnytter merkevaren Valdres i utvikling, produksjon og distribusjon av lokale produkter.
- Valdres skal være en foretrukken region for etablering av statlige arbeidsplasser i distriktene.
- Valdres skal være en foretrukken region for etablering av desentraliserte høgskoletilbud og desentraliserte spesialisthelsetjenester.
- Valdres skal ha rom for utvikling av industri og næring på lik linje med resten av fylket. Gründerskap må stimuleres og støttes opp om i de miljøa der de er.

Lillehammerregionen

- Lillehammerregionen skal være Europas mest komplette region for vintersport og opplevelser.
- Lillehammerregionen skal være Norges mest attraktive og kompetente fritidsboligregion.
- Lillehammerregionen skal være en klar preferanse for folk som ønsker utmarksbaserte opplevelser.
- Lillehammer skal være nasjonalt kjent som en IKT-region, og regionen har sammen med Gjøvik en internasjonal posisjon innen utvalgte nisjer innen IKT.
- Lillehammerregionen skal ha et næringsveiledningsapparat som er et effektivt virkemiddel for å stimulere til nye etableringer og vekst i eksisterende virksomheter. Stikkord for å lykkes er samarbeid og kompetanse.
- Lillehammerregionen skal beholde sin posisjon som en av Norges mest attraktive bo- og arbeidsregioner.
- Lillehammerregionen skal være en attraktiv lokasjon for nasjonale og internasjonale coproduksjoner, og ha en tydelig nasjonal posisjon innen utvikling av film- og TV-produksjoner rettet mot barn og unge.
- Lillehammerregionen skal ha en ledende nasjonal posisjon som innovativ industriell bioøkonomiregion.

Gjøvikregionen

- Gjøvikregionen ønsker å være den mest vekstkraftige regionen i Innlandet. Aktørene i regionen skal være frontløpere fremfor etterløpere. Gjennom Byregionprogrammet har regionen etablert en ny måte å tenke og agere på innen nærings- og samfunnsutvikling, hvor kompetanse, samarbeid, tverrfaglighet og tillit danner fundamentet for utviklingsarbeidet.
- Gjøvikregionen er vertskap for flere nasjonale kunnskapsinstitusjoner (NTNU, Sintef Raufoss Manufacturing AS, NIBIO) som alle har et nasjonalt ansvar for å videreutvikle og spre denne kunnskapen til hele nasjonen. Regionen er en nasjonal kjent IKT-region og med ledende nasjonal posisjon som innovativ industriell bioøkonomiregion. Næringslivet er kjent for å ta i bruk banebrytende teknologi og smarte løsninger. Miljøene hadde vist stor evne til å konkurrere internasjonalt. Fortsatt vekst fordrer en attraktiv byregion for høykompetente mennesker fra hele verden.

- Gjøvikregionen skal bli:
 - En mer attraktiv region med høy grad av kjennskap til mulighetene i regionen blant viktige interessenter.
 - En utviklingsorientert region som synliggjør innovasjonskraft og mulighetene i regionens kunnskapsmiljøer.
 - En region med sterkere vekst i sysselsetting og befolkning enn det den har i dag – og som viser mulighetene som eksisterer for relevante arbeidsplasser.

Hadeland

- Hadeland skal bli den mest attraktive bo- og etablererregionen på Østlandet for den som vil leve i takt med naturens bæreevne. Sentralt beliggende mellom Oslo, Hønefoss og Gardermoen ligger kommunene Jevnaker, Lunner og Gran. Sammen danner de Hadeland – et geografisk knutepunkt der natur, kulturlandskap og sentrumsmiljøer ligger side om side.
- Hadeland er et godt alternativ for alle som ønsker å videreutvikle steder som skaper gode møteplasser og opplevelser i hverdagen både for innbyggere og besøkende. Hadeland er en region med høy attraktivitet av kulturliv, naturopplevelser og frivillighet for alle livets faser.
- Bærekraft er nøkkelord for den økonomiske, sosiale og miljømessige utviklingen av regionen. Med landets tre første grønne energikommuner, ønsker Hadeland å være i front på energieffektivisering, fornybar energi og reduksjon av klimagassutslipp. Miljøfokus gjør regionen til et attraktivt sted for økologisk landbruk, bioøkonomi, grønt byggeri og innovative anskaffelser. Regionen har gode møteplasser og arenaer som bygger opp under mulighetene for tradisjon og innovasjon kan møtes.
- Regionen jobber målrettet for å gi etablerere plass og kompetanse til å sette gründerdrømmen ut i livet. På Hadeland kan du skape noe nytt eller kutte kostnader og likevel ha verden som marked. Du finner rimelige næringslokaler, og ikke minst lojal og kvalifisert arbeidskraft. Hadeland byr på spennende muligheter innen arbeids- og næringslivet.

1.7 Oppland trenger folk og arbeidsplasser!

1.7.1 Det trengs flere folk for å opprettholde velferdssamfunnet

For å utvikle Oppland, og skape grunnlag for gode velferdstjenester, trengs det både flere innbyggere og arbeidsplasser. Oppland har landets eldste befolkning og et lavt fødselsoverskudd. Dette gir økte utgifter og lavere inntekter. Fortsetter denne utviklingen, så vil det i løpet av de neste 20 årene bli problemer med å videreføre dagens velferdsordninger og tjenestetilbud.

Mange av Opplands ungdommer flytter ikke hjem etter endt utdanning. Samtidig viser en undersøkelse fra 2014 at et stort flertall trives godt i sin hjemkommune. En undersøkelse blant unge mennesker i Oslo viser at viktige motivasjonsfaktorer for å flytte hjem er naturkvaliteter, lave boligpriser og venner og familie i området. Et hinder for å flytte fra byen er mangel på jobbmuligheter i Oppland. Det trengs derfor flere arbeidsplasser.

Det er innvandring som gjør at det blir flere folk i Oppland. Uten innvandring hadde Oppland hatt befolkningsnedgang de siste fem årene. Men veldig mange av innvandrerne som kommer flytter ut

fra fylket igjen. God integrering og inkludering vil derfor være en avgjørende faktor for å rekruttere og beholde innvandrere i kommunene.

1.7.2 Næringslivet går godt

Generelt har antallet arbeidsplasser i Oppland holdt seg nokså stabilt siden 2010. Flest arbeidsplasser finnes innen helse- og sosialtjenester, varehandel, industri, bygg- og anleggsbransjen, undervisning og jord- og skogbruk.

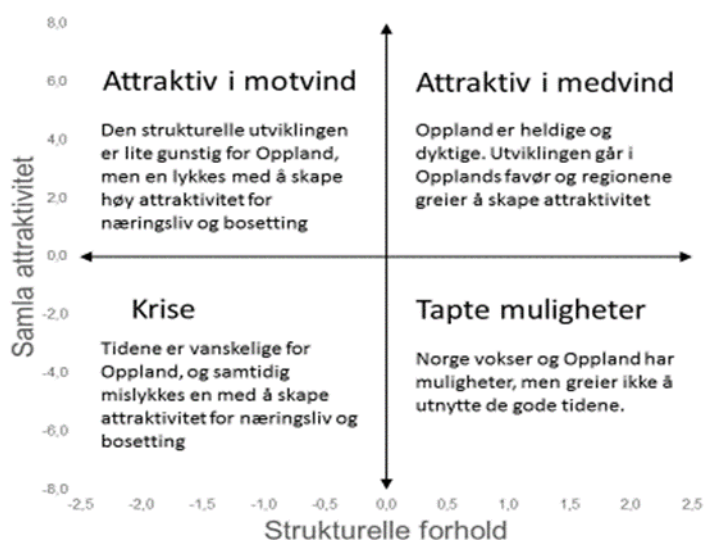
Oppland skapte prosentvis flere nye arbeidsplasser enn Norge i 2016. Dette er første gang i nyere tid. Det var industri, bygg og anlegg samt reiselivs- og opplevelsesnæringene som bidro med størst antall nye arbeidsplasser i Oppland dette året.

Konjunkturbarometeret viser at næringslivet i Innlandet har opplevd betydelig vekst i omsetning de siste fem årene. Bedriftene har hatt en årlig omsetningsvekst på mellom 8 og 12 prosent i perioden 2012-2016. I 2016 var veksten over gjennomsnittet for Norge. Det er gledelig at nær samtlige regioner i Innlandet tok del i veksten. Det er størst vekst innen industri, byggebransjen, privat tjenesteyting og varehandel.

Arbeidsledigheten i Oppland er lav, selv om det er noe geografisk variasjon. Ungdomsledigheten er også lav, men Oppland har en økende andel unge som står utenfor arbeidslivet. Flere av dem mottar passive ytelser. Dette er en potensiell arbeidskraftressurs.

1.8 Framtidsscenarioer fram mot 2030

Telemarksforskning har, på oppdrag fra Oppland Fylkeskommune, utarbeidet fire framtidsscenarioer for Oppland. To av scenarioene er «positive» og viser hvordan utviklingen blir dersom en lykkes med å skape gode vekstbetingelser for næringslivet, og samtidig skaper attraktive bosteder som folk ønsker å flytte til. Tilsvarende er det utarbeidet to «negative» scenarioer der regionene i Oppland blir lite attraktive for både bosetting og næringslivet. Alle fire scenarioer er realistiske og kan på den måten «slå til» (se figuren under).

Scenarioene er utarbeidet med utgangspunkt i følgende forhold:

- Befolkningsutvikling
- Utvikling i ulike aldersgrupper: Førskolealder, skolealder, videregående, unge voksne, voksne og eldre
- Antall personer i yrkesaktiv alder per innbygger over 67 år (forsørgerbyrden)
- Sysselsetting og antall arbeidsplasser i ulike sektorer og bransjer
- Inn- og utpendling
- Antall sysselsatte og antall arbeidsplasser med og uten høyere utdanning og behov for rekruttering av personer med og uten høyere utdanning

Samfunnsutvikling styres både av faktorer som man ikke kan påvirke lokalt, og faktorer som kan påvirkes. «Ikke-påvirkelige faktorer» kalles ofte for «strukturelle forhold» (markert med oransje i figuren under). Flyttemønster (markert med blått i figuren) er også en strukturell faktor, men den kan påvirkes. Det er et ønske å påvirke flyttemønsteret, gjennom tiltak beskrevet her i de tre regionale planene.

Strukturelle forhold

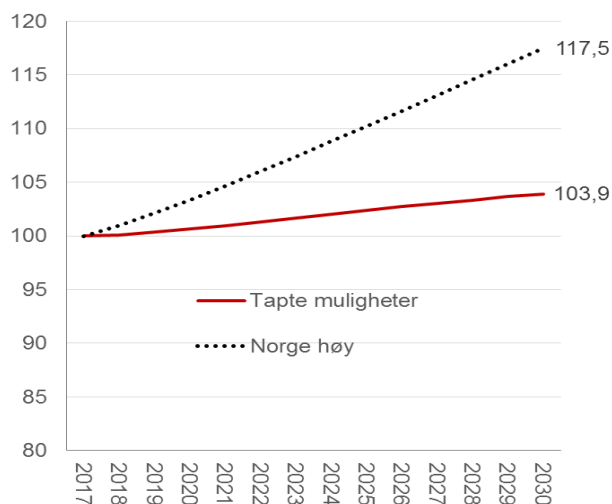
To utvalgte scenarioer

Det negative scenarioet "Tapte muligheter" er det handlingsforløpet som anses for å være mest realistisk dersom det ikke arbeides målrettet for en bedre utvikling. Det positive scenarioet "Attraktiv i medvind" er det mest realistiske dersom det mobiliseres en felles innsats i tråd med hovedmålet for de tre regionale planene. Den mest positive utviklingen vil gi en befolkningsvekst på 7 000 innbyggere sammenlignet med nullalternativet; som er samme utvikling som i dag. En negativ utvikling vil føre til en befolkningsnedgang på 6 000 personer i 2030.

Uavhengig av scenarioene vil det bli 10 000 flere eldre innen 2030 i Oppland. Dette gir store utfordringer for Oppland.

Tapte muligheter

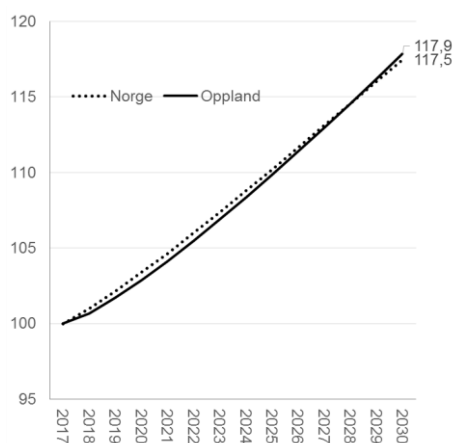
I dette scenarioet blir Norges vekst høy. Konjunktorene blåser riktig vei for Oppland, men fylket og alle de seks regionene mislykkes i å skape høy attraktivitet både for næringsliv og bosetting.

Selv med «tapte muligheter» vil folketallet øke til 197 000, noe som tilsvarer nesten 4 prosent (se figuren over). Attraktiviteten til Oppland vil likevel reduseres, da alle andre fylker vokser mer enn Oppland. Det blir flere barn i førskolealder, men færre barn i grunnskolen og i videregående skole. Videre vil det bli 10 000 flere eldre, og forsørgerbyrden vil øke raskere enn i det mer positive scenariet. Antall yrkesaktive pr pensjonist vil reduseres fra dagens 3,4 til 2,5. Antall arbeidsplasser holder seg konstant på grunn av vekst i offentlige arbeidsplasser. Over 3 000 arbeidsplasser i næringslivet forsvinner.

Attraktiv i medvind

Tiltakene i de regionale planene virker. Oppland klarer å følge med i utviklingen ved å ta ut det potensialet fylket har ut fra sine fortrinn, og blir attraktive for bedriftsetableringer og bosetting.

Folketallet øker med 17,9 prosent, og Oppland når 223 000 innbyggere i 2030. Veksten er litt sterkere enn landsgjennomsnittet. Folketallet øker i alle regioner, men mest i Lillehammerregionen og minst i Nord-Gudbrandsdalen. Det blir over 5 000 flere barn i førskolealder og over 2 000 flere barn i grunnskolen. Det vil også i dette scenariet bli 10 000 flere eldre. Selv om dette er det mest positive scenariet vil forsørgerbyrden øke. Antall yrkesaktive pr pensjonist vil reduseres fra 3,4 til 2,9. Antall arbeidsplasser øker sterkt, og det blir over 10 000 flere arbeidsplasser i næringslivet.

Attraktivitet

Hva skal til for å oppnå en utvikling lik scenariet «Attraktiv i medvind»? Attraktivitet skapes gjennom å endre stedenes kvaliteter, slik at det blir mer attraktivt å bo-, besøke og/eller drive næringsvirksomhet. De regionale planene for verdiskaping, kompetanse og samferdsel skal bidra til dette. Dersom Oppland lykkes, vil fylket blir mer attraktivt, og veksten blir bedre enn forventet ut fra de strukturelle betingelsene.

Verdiskaping

Gjennom plan for verdiskaping skal det skapes mer vekst i næringslivet gjennom å satse på de næringsområdene som er pekt på i Innlandsutvalget rapport; bioøkonomi, reiseliv, fritidsboligmarkedet, industri og cyber/informasjonsikkerhet. Det å ha arbeidsplasser er avgjørende for å få folk til å bosette seg. Planene for samferdsel og kompetanse skal bygge opp under målene for verdiskaping.

Kompetanse

Kompetanse er et av de viktigste virkemiddelene for utvikling, omstilling og vekst for enkeltmennesket, organisasjoner og samfunnet som helhet. Fordi kompetansen vår går ut på dato mye raskere enn før, skal den regionale planen sikre bedre balanse mellom tilbud og etterspørsel etter kompetanse i arbeidsmarkedet. Et av hovedgrepene vil være å legge til rette for livslang læring og forsterke samhandlingen mellom arbeidslivet, kunnskaps/forsknings- og innovasjonsmiljøer og virkemiddelaktørene.

Oppland er avhengig av et konkurransedyktig næringsliv og en effektiv og god offentlig sektor. Dette krever at flest mulig innbyggere bidrar til verdiskapingen. Kompetansen må derfor økes på alle nivå fra barnehage til høyere utdanning, og arbeidslivet må i større grad investere i samarbeid for læring og kompetanse.

Samferdsel

For å kunne utvikle et godt transportsystem på veg og bane, er det viktig med gode og effektive kommunikasjonsakser. Dette forutsetter et veg- og banesystem som har tilstrekkelig kapasitet, og som reduserer reisetiden for privatpersoner og næringsliv. Dette krever også at areal- og transportplanleggingen sees i sammenheng. Da kan det utvikles attraktive byer og tettsteder med gode kollektivknutepunkter, og et stamrutenett mellom disse knutepunktene.

Grunnlaget for et godt transportsystem er størst rundt Mjøsbyene, men det er viktig med et godt transportsystem mellom Mjøsbyen og de øvrige regionsentrene. På denne måten kan det også utvikles gode bo- og arbeidsmarkedsregioner.

1.9 Samarbeid er avgjørende

Samfunnsaktørene i Oppland må samhandle på tvers av fag, sektorer, bransjer og geografi for å få til utvikling og vekst. Samfunns- og arbeidslivsaktørene har gode systemer, planer, og ressurser. Men for å skape vekst og gode tjenestetilbud, må det samarbeides!

En avgjørende faktor for å våge å samarbeide med andre for å løse felles oppgaver er tillit. Tillit skaper muligheter og øker produktiviteten i samfunnet. En må ha som mål å oppnå tillitsfull samhandling gjennom tverrfaglige samarbeidsarenaer. Om man klarer å bygge en samhandlingskultur på tvers av forvaltningsnivåer, sektorer og bransjer kan flere oppgaver løses på en bedre måte.

I perioden fram mot 2020 skal Oppland etablere en ny region sammen med Hedmark. Hedmark har mange likhetstrekk med Oppland. Det er et innlandsfylke med liknende geografi, alderssammensetning, befolkningsvekst og næringsstruktur. Målene i de tre regionale planene er overførbare inn i ei framtid sammen med Hedmark.

1.9.1 Gode eksempler på tillitsfull samhandling

Samhandling på tvers er det viktigste virkemidlet for å møte framtidens utfordringer og nå målet om vekst i befolkning og bærekraftige arbeidsplasser. Det finnes flere gode eksempler på tillitsfull samhandling i Oppland.

Oppland er et festival- og arrangementsfylke, og det finnes mange eksempler på samarbeid om festivaler og arrangementer. Ett eksempel fra Valdres er samarbeidet om Valdresdagen. Valdres Natur- og Kulturpark, Fagernes Handelsstand, Handelsnæringa på Leira, Mat frå Valdres, Kurv frå Valdres, Visit Valdres, Opplandstrafikk og festivalen Valdres sommersymfoni la ressurser inn i samhandling om dette arrangementet. Omsetningen i butikkene både på Fagernes og Leira økte med mange prosent. De lokale matprodusentene fikk også markedsføring og godt salg. Valdres sommersymfoni fikk ei flott ramme rundt sin festivalåpning.

Midt-Gudbrandsdal har også mange festivaler og arrangementer av god kvalitet. Flere av disse er en god blanding av amatører og høyt anerkjente artister, kunstnere og profesjonelle arrangører i tillitsfullt samarbeid. I Midt-Gudbrandsdal finnes både uformelle og formelle samarbeidsprosjekter mellom kommunale kulturskoler, musikk- og danselinje ved VGS, kommuner, arrangører og næringsliv. Det gjør det mulig å dyrke frem talenter, både av Norges- og verdensklasse. Samtidig er det attraktive arbeidsplasser innen kultur og arrangementskompetanse lokalt.

Vågå kommune deltar i et flyktningeprogram kalt «Flyktninger som ressurs.» Gjennom politisk og administrativt samarbeid i kommunen er målet å kunne gi et helhetlig tilbud for flyktninger som bosettes i kommunen. Dette gjelder alt fra bosetting, helsetjeneste, nettverksbygging, kontakt med arbeidslivet, innhold i introduksjonsprogram m.m. Høgskolen i Innlandet, Fylkeskommunen, Fylkesmannen, NAV, IMDI, Karriere Oppland med flere bidrar inn mot det lokale arbeidet ved å samordne- og tilby virkemidler, økonomisk støtte og faglig bistand. Tilsvarende program gjennomføres i Sel kommune og i Nordre Land kommune.

I Gjøvikregionen er et Gründer Innovasjonssenter under utvikling. Det 2.650 m² store lokalet vil åpne høsten 2018, og omfatter både HuB, inQubator, MakerSpace m.m. Bygget vil med det ha tilrettelagte områder hvor man kan utfolde seg og prøve ut ny teknologi og ikke minst lage egne prosjekter med alt som er tilgjengelig, fra mikroprosessorer til ny å utprøve teknologi - eksperimentering og

utprøving med påfølgende kompetent veiledning. Denne samhandlingen bygger på et regionalt samordnet innovasjonssystem.

I Gjøvikregionen finnes også et mini innovasjonssystem, «Arena Q». Arenaen skal ha tilgang på regionens mest relevante aktører fra FOU, næringsliv og offentlige aktører. Disse skal delta i tematiske, tilrettelagt utviklingsseminarer med spesifikk kompetanse og/eller myndighet som belyser mulighetene, som for eksempel kommersialiseringspotensialet ut fra et avsluttet forskningsoppdrag. Gjøvikregionen Utvikling er drifts- og utviklingsansvarlig. I tillegg til næringsaktører har NIBIO, NTNU og Sintef Raufoss Manufacturing (SRM) forpliktet seg til å delta i utviklingen av arenaen med beslutnings-, forsker- og utviklingskompetanse.

I Nord-Gudbrandsdal arrangerer NAV- kontorene faste frokostmøter med næringslivet i regionen. Møtestedene alternerer mellom kommunene. Tema for møtene kan være informasjon om behov for arbeidskraft og tilgang på arbeidskraft. Likeledes kunnskap om virkemidler og støtteordninger, behov for kompetansehevende tiltak i bedrift eller i NAV- og fylkeskommunal regi. Her møtes næringsforeninger, Karriere Oppland, kommunene, NAV-kontor og lokalt næringsliv.

Det er også etablert fora innen samferdsel, innenfor både veg og bane, hvor offentlige aktører, næringsliv og transportører jobber sammen for å få fram de gode løsningene og de riktige prioriteringene.

Et eksempel på en fast møtearena for samspillet mellom offentlig og privat sektor er opprettelsen av Valdresrådet. De er et rådgivende organ for utviklingsspørsmål for Regionstyret i Valdres. I tillegg til politikere er det åtte medlemmer fra nærings- og kulturlivet.

1.10 Felles satsinger for økt attraktivitet

For å sikre helhet og sammenheng mellom de tre planene er det definert åtte felles satsinger. Disse satsingene følges opp med tiltakspunkt i den enkelte plan.

1.10.1 Reduserte klimagassutslipp

I en verden med klare negative effekter av klimaendringer er det flere lyspunkter i form av økende fokus på utslippsreducerende tiltak. Dette gjelder både innen politikutforming og nærings- og produktutvikling. I framtida vil verdiskaping basert på fossile og forurensende ressurser og produksjonsmetoder tape i kampen mot "grønn" verdiskaping. Oppland må derfor ha fokus på positive klimaeffekter i sitt utviklingsarbeid. Dette innebærer ikke nødvendigvis at all produksjon skal være utslippsfri, men at alle tiltak og all utvikling skal ha reduserte klimagassutslipp som mål. Dette kan dreie seg om blant annet nye produksjonsmetoder, utvikling av ny teknologi, økt bruk av fornybare ressurser, fokus på gjenvinning og sirkulær økonomi, energieffektivisering, redusert eller endret transportbruk og digitalisering. Reduserte klimagassutslipp legges til grunn for alle utviklingstiltak i Oppland. Nasjonalt la regjeringen fram strategien «Bedre vekst, lavere utslipp – regjeringens strategi for grønn konkurransekraft» som skal gi forutsigbare rammer for den grønne omstillingen i Norge.

De som ikke klarer denne omstillingen vil tape i kampen om framtidige markeder. Det er mange eksempler på at næringslivet i Oppland har tatt utviklingen på alvor. Et eksempel er plastklyngen Arena i4plastics som nå bygger kompetanse på bioplast og biokompositter, fordi det forventes at det er dette markedet vil etterspørre framover.

Transport står for over 40 prosent av klimagassutslippene i fylket. Transporten må skje på en mer klimavennlig måte. Dette kan skje gjennom gang-/sykkel- og kollektivtransport, men også gjennom å ta i bruk miljøvennlig drivstoff. Her kan fylkeskommunen bli ledende gjennom å stille krav, blant annet i forbindelse med offentlige anskaffelser.

1.10.2 Tiltrekke talenter, etablerere og investorer

Oppland har gjennom sitt ressursgrunnlag, kompetansemiljøer og eksisterende næringsliv et godt utgangspunkt for å tiltrekke seg etablerere, kapital og næringsliv. Men konkurransen om å være attraktiv er hard, og Oppland har slitt sammenlignet med andre regioner i Norge. Skal Oppland lykkes må det arbeides med tilrettelegging, synliggjøring og målrettet bruk av offentlige virkemidler. Det offentlige kan selv bidra til å skape innovasjon og positiv utvikling gjennom målrettet bruk av innovative offentlige anskaffelser. Gjennom å være en "krevende kunde" vil man både bidra til å utløse innovasjon og verdiskaping, men også utvikling av nye klimavennlige produkter og tjenester.

Det offentlige må tilby stabile og forutsigbare rammevilkår for oppstarts- og innovasjonsvirksomhet, og virkemiddelapparatet må tilrettelegge for slik virksomhet. Kompetanse er en avgjørende faktor for å lykkes, og den er å finne hos blant annet eksisterende næringsliv. Flere koblinger mellom nytt og etablert næringsliv vil være en suksessfaktor. For å bygge kompetanse for framtida må det også satses på entreprenørskap i hele opplæringsløpet, og det er viktig å legge til rette for balanse mellom kjønnene.

Et annet avgjørende element for å tiltrekke seg etableringer og investeringer er god og tidsriktig infrastruktur, både når det gjelder vegger, jernbane, kollektivtilbud og bredbåndsstruktur.

1.10.3 Styrket bredbåndsdekning

Til tross for en fragmentert bosetting og utfordrende geografi har Oppland sterke næringsmiljøer i alle deler av fylket. Dette er virksomheter som i stor grad er avhengig av digital infrastruktur. Gode elektroniske kommunikasjonsmuligheter er avgjørende for at steder skal være attraktive for næringslivet, innbyggerne og fritidsbeboerne i en verden med økende grad av digitalisering. Mye av ressursgrunnlaget som framtidig verdiskaping skal bygge på finnes i distriktene, som for eksempel landbruk og videreforedling av landbruksprodukter. For å utnytte dette ressursgrunnlaget, er det viktig med spredt befolknings- og arbeidsplassutvikling. Oppland er derfor nødt til å styrke utbyggingen av høyhastighets bredbånd i hele fylket for økt attraktivitet og verdiskaping for næringsliv og befolkning.

Gode digitale løsninger er viktig innenfor svært mange felt. Det er grunnleggende for at både nye og eksisterende modeller for organisert persontransport skal fungere. Digitalisering og tilgang på digital kompetanse er også avgjørende for at det skal kunne tilbys tilfredsstillende omsorgstjenester i

framtiden til stadig flere eldre. Ressurser i omsorgssektoren må frigjøres via effektivisering og automatisering.

1.10.4 Infrastruktur for økt verdiskaping og bedre klima

Alle typer infrastruktur er viktige for å kunne utvikle og styrke verdiskapingen i Oppland. Transportkorridorene må videreutvikles til og fra Innlandets markeder, og fylkesveger som gir økt verdiskaping skal prioriteres. Det må etableres samhandlingsarenaer og bygges allianser som sikrer prioritet i Nasjonal transportplan (NTP) og Østlandspakka.

Fylkesvegprogrammet må prioritere slik at verdiskaping og klimaeffektene styrkes. Samordnet areal og transportplanlegging er viktig for at Oppland skal oppnå en bærekraftig utvikling. Det må utvikles et transportsystem som bidrar til omstilling mot et lavutslippssamfunn. Miljø og trafiksikkerhet må vektlegges og prioriteres for å nå vedtatte klima- og trafiksikkerhetsmål.

Det skal utarbeides en areal- og transportstrategi (ATS-strategi) for Mjøsbyen som gir bedre infrastruktur og et bedre mobilitetstilbud. Ny infrastruktur vil skape en mer integrert bo- og arbeidsmarkedsregion rundt Mjøsa, som igjen vil skape ny næringsvirksomhet. En prioritering av infrastruktur i Mjøsbyen vil skape et attraktivt næringsliv og gi økt verdiskaping.

Styrket næringsliv og økt verdiskaping rundt Mjøsa vil gi synergieffekter ved regionforstørring og omlandsutvidelser. Oppgradering av infrastruktur og forbedring av transporttilbudet, bidrar til at transport- og mobilitetstiden blir kortere. Dette styrker distriktenes attraktivitet for bosetting og muligheten for økt verdiskaping og næringsutvikling.

1.10.5 Moderne og pålitelig mobilitetstilbud

Mobilitet handler om å bevege seg, om frihet til å reise dit man vil, om å velge når og hvordan reisen skal være, og om å gjennomføre reisen. Opplands mobilitetstilbud består av kollektivtransport, samt transportformer som lånebil, sykling og gange. Fylkeskommunens kollektivtransporttilbud er en del av den helhetlige mobilitetsløsningen, og befolkningen tilbys effektiv og moderne persontransport. I tettbygde områder er gange og sykling, i kombinasjon med kollektivtransport, naturlige og attraktive løsninger for persontransport.

Oppland har et variert næringsliv spredt over hele fylket. Denne næringsstrukturen har grunnlag i en spredt bosetting, et solid ressursgrunnlag og tilgang på riktig kompetanse. Fylkeskommunen skal utvikle fleksible og helhetlige mobilitetsløsninger som skal ivareta alle som reiser, både på jobb, skole, handleturer og fritidsreiser. Det organiserte persontransporttilbudet skal bidra til at det er enkelt og attraktivt å bo i Oppland, produsere i Oppland og besøke Oppland.

Kollektivtransporten skal ivareta forbindelser innad i fylket, og mellom Oppland og nabofylkene. For å få sømløse mobilitetsløsninger er det viktig å samarbeide med nasjonale aktører og kollektivselskap i tilgrensende fylker.

1.10.6 Mer læring og utvikling i arbeidslivet

Samfunnet er i rask endring. Automatisering, robotisering og digitalisering vil prege store deler av arbeidslivet framover. Manuelle arbeidsoppgaver erstattes av teknologiske løsninger. Reiseliv og opplevelsesnæringer representerer svært gode muligheter for videre sysselsetting, da den menneskelige faktoren fortsatt er basisen, i samspill med anvendt IKT. Men generelt antas at 40 til 60 prosent av arbeidsplassene i løpet av få år har et annet jobbinnhold enn i dag. Flere arbeidsplasser vil forsvinne og nye oppstår.

Kravet til omstilling gjelder alle, også de med høyere og lengre utdanning. Relevant kunnskap og læring er avgjørende for at mennesker kan fungere i arbeidslivet, og for at virksomheter kan utvikle seg. Kompetanse er en ferskvare og må stadig fornyes. Arbeidsplassen er den viktigste lærings- og kvalifiseringsarenaen, også for de som står utenfor arbeidslivet. God tilrettelegging av etter- og videreutdanning i et livslangt perspektiv er avgjørende for å møte den raske endringen i arbeidslivet.

Et av kjennetegnene ved virksomheter som lykkes godt, både nasjonalt og internasjonalt, er at de samarbeider i klynger og at de har kontinuerlig samarbeid med et kunnskaps- og forskningsmiljø. Raufossmiljøet og NTNU er et godt eksempel på et slikt samarbeid, og kan være en utviklingsmotor for virksomheter og næringsmiljøer i hele fylket. Samhandling og kunnskapsdeling mellom ulike næringer, sektorer og kunnskaps- og virkemiddelaktører kan føre til utvikling og vekst. Skoleeiere og andre med ansvar for utdanning og opplæring må i større grad bli arbeidslivets utviklingspartner framfor utdanningstilbydere. Et slikt samarbeid vil også bidra til å gi utdanningstilbudene mer relevant innhold for virksomhetene.

Tall fra NAV viser at utdanning er en god investering. I Oppland har mer enn 30 prosent av de helt ledige ikke fullført eller bestått videregående opplæring. Sysselsettingsgraden er 90 prosent for de som har høyere utdanning, mens den er 64 prosent for de som har grunnskole.

Oppland er det fylket med lavest utdanningsnivå målt etter utdanning utover treårig høyere utdanning. Samtidig er det like mange i Oppland som tar høyere utdanning som i andre fylker. Det er derfor viktig å legge til rette for arbeidsplassetableringer som også krever høyere utdanning. Økt bruk av forskning- og utviklingsressurser vil være et nyttig grep, sammen med en offensiv etablerersatsing.

1.10.7 Et mer inkluderende samfunn

For å skape utvikling og vekst trenger kommunene flere innbyggere. Innvandring bidrar til vekst i befolkningen og gir arbeidslivet nyttig arbeidskraft. Godt integrerte innvandrere er en viktig ressurs for samfunnsutviklingen. De former stedet de bor på ved å delta i utviklingen av lokalsamfunnet og ved å bruke sin kompetanse og arbeidskraft i arbeidslivet.

Språkferdigheter og deltakelse i arbeidslivet er grunnleggende for god integrering og inkludering. Oppgaven er derfor å legge til rette for tilpasset språkopplæring og målrettet kvalifisering for utdanning eller jobb.

Oppland har en stor forsørgerbyrde som kommer til å øke de nærmeste årene. Derfor trengs flere folk i arbeid. Dette gjelder både for innvandrerbefolkningen og resten av befolkningen. Det er en relativt høy andel uføre og andre innbyggere som mottar passive ytelser fra NAV sammenlignet med resten av landet. Særlig blant de unge har andelen som mottar passive ytelser økt. I desember 2017 var det 1954 personer under 30 år som mottok passive ytelser i Oppland. Dette er et av forholdene som forklarer den lave yrkesdeltakelsen i fylket. En annen viktig faktor er at mange ungdommer flytter ut av fylket for å ta høyere utdanning, noe som bidrar til den skjeve demografiske fordelingen.

1.10.8 Måltrettet innsats for økt sysselsetting og verdiskaping

Fylket har et variert næringsliv og mange gode kompetansemiljøer. Sannsynligheten for utvikling og verdiskaping er størst i tilknytning til de sektorene hvor det allerede i dag finnes tunge kompetanse- og næringsmiljøer, eller i beslektede sektorer av disse. Oppland må bli enda bedre til å utnytte mulighetene det gir å ha sterke regionale næringsmiljøer med mange bedrifter innenfor samme næring, med samme teknologi, verdikjeder eller klynger. Man må også utnytte den offentlige støtten til forskning og utvikling på en best mulig måte. Over tid vil en slik prioritert innsats komme hele Oppland til gode.

Det vil sannsynligvis være store synergier å hente ved å forenkle tilgjengeligheten til virkemiddelapparatet og samle virkemidlene. Et tiltak i denne forbindelse er etableringen av en ny regional samarbeidsmodell mellom fylkeskommunen, Innovasjon Norge, SIVA og Norges forskningsråd. Denne samhandlingen skal legge til rette for dialog og sikre optimal bruk av regionale og nasjonale virkemidler. Samhandlingen vil ha grunnlag i regional plan for verdiskaping.

I tillegg til de store økonomiske virkemiddelaktørene er kommunene med sin førstelinjetjeneste en viktig aktør for næringsutvikling og nyskaping. Det er viktig for attraktiviteten til regionen å ha et godt og samkjørt apparat for å møte de som ønsker å satse i Oppland. Det dreier både om rådgivning, økonomisk bistand samt tilgang på arealer og markeder.

2. Regional plan for verdiskaping

Sammendrag: Regional plan for verdiskaping skal legge til rette for og bidra til vekst i verdiskaping og arbeidsplasser i Oppland, i et samfunn i stadig endring. Selv om veksten i både arbeidsplasser og verdiskaping ligger under landsgjennomsnittet, finnes det bransjer med stort vekstpotensial. Det er en stor andel personer i fylket som står utenfor arbeid, og den demografiske utviklingen krever at flere kommer i arbeid. Derfor er det viktig å utnytte de mulighetene som ligger i samfunnsutviklingen, blant annet gjennom utvikling i teknologi, digitalisering, bioøkonomi og annet. Regional plan for verdiskaping skal være en overordnet plan som bygger på Regional planstrategi. **Hovedmålet for Regional plan for verdiskaping er «Bærekraftig vekst i arbeidsplasser og lokal verdiskaping over gjennomsnittet for landet innen de prioriterte plantema»**

Hovedmålet for Regional plan for verdiskaping er «Bærekraftig vekst i arbeidsplasser og lokal verdiskaping over gjennomsnittet for landet innen de prioriterte plantema»

Samfunnet blir stadig mer komplekst og arbeidsmarkedet endrer seg raskere enn før. Det stiller høye krav til kunnskap og omstillingsevne, både for den enkelte og for virksomheter. Oppland har i dag lavere vekst i både arbeidsplasser og verdiskaping enn landsgjennomsnittet. Næringsstrukturen er preget av stor andel primærnæringer, men Oppland har også noen av landets ledende industrimiljøer. Fylket har en høy andel personer som står utenfor arbeidslivet, og den demografiske utviklingen innebærer at det er nødvendig å få flere i arbeid. Samtidig har Oppland, med sin kompetanse og «grønne» næringer, store muligheter til å være ledende i det grønne skiftet og i overgangen til et klimanøytralt samfunn.

Hva er verdiskaping?

Verdiskaping kan beskrives som omforming av ressurser til produkter som direkte eller indirekte kan dekke behov. Verdiskapingen til en bedrift kommer vanligvis til uttrykk gjennom bedriftens økonomiske resultat. Det som gjør verdiskapingen mulig er bedriftens produkter og tjenester, produksjonsteknologi (maskiner, lokaler), administrativ styring og menneskene i bedriften.

Hva er innovasjon?

Innovasjon, eller nyvinning, er å fornye eller lage noe nytt som skaper verdi for en bedrift, samfunnet eller innbyggere. Formen er eksperimenterende og løsningen er ikke kjent på forhånd. Innovasjonen kan være i form av et nytt eller forbedret produkt, tjeneste, prosess, organisasjonsform eller markedsføringsmodell.

En regional plan skal være en overordnet plan. Den skal resultere i tverrsektorielle- og tverrfaglige satsinger som har relevans for de ulike samfunns- og næringsaktørene, og som den enkelte aktør ikke kan løse alene.

Den regionale planen for verdiskaping er en oppfølging av Regional planstrategi (2016 – 2020); Mulighetenes Oppland i ei grønn framtid. I planstrategien blir det blant annet understreket hvor viktig det er å samordne virkemiddelaktørene for felles innsats. Det må gjøres med utgangspunkt i

det kunnskapsgrunnlag som finnes om næringslivet og utviklingsmulighetene. Regional plan for verdiskaping anses derfor å være et relevant verktøy for blant annet å følge opp Innlandsutvalgets rapport og forankre Bioøkonomistrategien for Innlandet. Videre er det et mål at planen skal bli et godt verktøy for prioritering ved tildeling av regionale utviklingsmidler.

2.1 Hvordan ser framtida ut?

Samfunnet og arbeidslivet er i fundamental endring. Disse endringene gir mange nye muligheter for næringslivet. Digitalisering, utvikling i robotteknologi og automatisering vil fortsette å påvirke sysselsettingen, spesielt innenfor lavtlønnsyrkene. Nye økonomiske modeller, som for eksempel delingsøkonomien, vil forandre arbeidslivet og skape nye forretningsmodeller og jobber² og fokuset på bioøkonomi til erstatning for oljeøkonomi.

Digitalisering vil fortsette å revolusjonere samfunnet. I 2021 er det estimert at 27 milliarder enheter vil være tilkoblet internett³. Med stadig flere sensorer montert i dagligdagse ting, som ikke bare vil kunne «snakke» med brukerne, men også med hverandre; vil det bli mulig å overvåke, analysere, optimalisere og kontrollere våre liv på en helt ny måte enn i dag. Det er spesielt innenfor helse at man vil se den største økningen, takket være blant annet økende bruk innenfor overvåking, medisiner og kobling mot nødsentraler. Oppkoblede biler og smarte byer vil også stå for en betydelig andel.

Gjennombrudd i nano- og bioteknologi, robotteknologi, kunstig intelligens og 3D-printing vil revolusjonere verden slik man kjenner den i dag. Dette vil kunne løse mange av de store utfordringene som verden står overfor. Samtidig medfører teknologiutviklingen en ny type risiko i form av bl.a. personvern, informasjonssikkerhet, fare for hacking og ekstern påvirkning. Den teknologiske utviklingen er derfor viktig å ta hensyn til i utformingen av virkemiddelbruken for den regionale utviklingen i Oppland.

3. Status for næringsutviklingen i Oppland

Sammendrag: *Det er historisk lav arbeidsledighet i Oppland, samtidig som det er en svak vekst i sysselsettingen. Allikevel har verdiskapingen vært lav over tid. De viktigste vekstdriverne i sysselsettingen er bygg- og anlegg, industri, varehandel og tjenesteyting. Oppland har imidlertid en større andel ansatte i offentlig sektor enn landsgjennomsnittet. Oppland bruker relativt sett lite penger på FoU virksomhet, selv om det finnes flere miljøer med stort fokus på FoU og innovasjon. Det er næringslivet som tar den største andelen av utgiftene til FoU-aktiviteten i Oppland. Innlandsutvalget peker på satsingsområder innen bioøkonomi, industri, cybersikkerhet og reiseliv. Disse satsingene sammenfaller med de prioriterte plantema for verdiskaping som er definert i planstrategien. Videre peker Innlandsutvalget på mulighetene som ligger i regionforstørring, primært i Mjøsregionen.*

² Haugland, Bjørn K. «15 trender som endrer alt». TU 2016.

³ Lekanger, Kurt. 27 milliarder enheter vil være koblet til nettet i 2021. Digi.no 2017.

3.1 Fylkesstatistikken

Ved inngangen til 2017 var det nær 87 000 personer i arbeid i Oppland. Dette tallet har holdt seg nokså stabilt siden 2010. Det er 36 prosent som er ansatt i offentlig sektor. Til sammenligning er andelen nasjonalt på 32 prosent. Det er svært vanlig for distriktskommuner å ha en høy andel offentlige arbeidsplasser på grunn av lovpålagte oppgaver. Dette gir spesielt store utslag i helse- og omsorgssektoren, som utgjør ca. en fjerdedel av arbeidsplassene i Oppland, og en femtedel nasjonalt. Siden befolkningen stadig blir eldre, forventes det at aktiviteten innen denne sektoren vil øke.

Innen privat sektor er varehandel den største næringen med 13 prosent av arbeidsplassene, deretter følger bygg og anlegg og industri med en andel hver seg på 9 prosent. I Oppland var det sysselsettingsvekst i alle tre næringer i 2016.

De største næringsstrukturelle forskjellene mellom Oppland og resten av landet er innen primærnæringer og privat tjenesteyting. I Oppland er fem prosent av arbeidsplassene innen primærnæringene (skogbruk, jordbruk og fiske), mens andelen nasjonalt er på to prosent. Innen privat tjenesteyting er Oppland tydelig underrepresentert i forhold til landsgjennomsnittet i bransjer som finans, teknisk og forretningsmessig tjenesteyting. Oppland er derimot overrepresentert i reiselivsbransjen.

3.1.1 Flere sysselsatte

I 2016 økte antall sysselsatte i Oppland med 0,2 prosent, det samme som for Norge totalt. Veksten avviker i liten grad fra den gjennomsnittlige veksttakten siden 2010. Vekstdriveren det siste året er bygg- og anlegg, men det har også vært god vekst innen industri, varehandel og tjenesteyting. Den gode veksten i både bygg og anleggssegmentet er drevet av økte offentlige investeringer i infrastruktur og dels økt aktivitet innen bolig- og hyttesegmentet. Økt aktivitet innen bygg og anlegg har gitt økt etterspørsel etter byggevarer, noe som har gitt både byggevareindustrien og byggevareutsalgene i Oppland et løft. Samtidig har bedret konkurransevne, på grunn av svak norsk krone, styrket konkurransekraften til den eksportrettede industrien og reiselivsnæringen i fylket. Den positive utviklingen innen bygg og anlegg, industri og reiselivet har også økt aktivitetsnivået og sysselsettingen blant arbeidskraftformidlere (vikarbyråer) og innen tjenester tilknyttet eiendomsdrift.

3.1.2 Historisk lave ledighetstall

I oktober 2017 var andelen arbeidsledige i Oppland på 1,4 prosent. Man må helt tilbake til 2008 for å finne lavere månedstall. Til sammenligning var ledigheten i Hedmark i oktober på 1,8 prosent og nasjonalt på 2,4 prosent. Til tross for dette står nesten 30 % av den yrkesaktive befolkningen i Oppland helt eller delvis utenfor arbeidslivet.

3.1.3 Økende utdanningsnivå

I 2016 hadde 25,3 prosent av befolkningen i Oppland 16 år og over, høyere utdanning. Sammenlignet med landssnittet har fylket 7,6 prosentpoeng lavere andel innbyggere med høyere utdanning. Utdanning og kvalifisering har større betydning enn noen gang tidligere, og andelen med høyere

utdanning har økt de siste årene. Det er de største bykommunene som har størst andel innbyggere med høyere utdanning. Det er også en økning i andelen med fagskoleutdanning. Arbeidslivet etterspør i dag personer med fagutdanning.

Det er store forskjeller mellom utdanningsnivået i kommunene og mellom kjønn og ulike aldersgrupper. Det er klart flere kvinner med høyere utdanning enn menn. I fylket har 29,7 prosent av kvinnene og 20,9 prosent av mennene fullført høyere utdanning. Det er kvinner fra 25 til 39 år som er høyest utdannet.

3.1.4 Forskning, utvikling og innovasjon (FoUI)

I Norge ble det totalt brukt 60,2 milliarder kroner på forskning og utviklingsarbeid (FoU) i 2015. I Oppland var forbruket på 819 millioner kroner. Fylkets andel av landets samlede FoU-utgifter utgjør dermed 1,4 prosent. Strukturelle forhold, som antall universiteter, høyskoler, forskningsinstitutter og næringsstruktur, er selvfølgelig av stor betydning for hvordan fylker kommer ut på denne typen statistikk. Selv om det blir korrigert for antall innbyggere i fylkene, kommer Oppland langt ned i en fylkesrangering. I Oppland ble det i 2015 brukt 4 338 kroner per innbygger på FoU, mens det i universitetsbyene Oslo og Sør-Trøndelag ble brukt henholdsvis 26 188 og 31 227 kroner per innbygger. Til sammenligning brukte Hedmark og Buskerud hhv. 1 576 og 8 717 kroner pr innbygger.

Målt i utgifter, er det næringslivet i Oppland som utfører den største delen (60 prosent) av FoU-aktiviteten, og deres andel har økt de senere årene. Innen enkelte næringer er det større tradisjon og kultur for å drive innovativ virksomhet enn i andre næringer. Innen for eksempel deler av industrien er det helt nødvendig å bedre produktiviteten på grunn av et høyt kostnadsnivå og hard internasjonal konkurranse. Av den grunn har det eksportrettede næringslivet i Gjøvikregionen ligget relativt høyt i nasjonal målestokk innen FoU-investeringer.

Selv om Oppland har flere nærings- og utviklingsmiljøer med stort fokus på FoU og høy grad av innovasjon, kan det synes at store deler av næringslivet har et større fokus på kjøp og implementering av nye produkter for å bedre produktiviteten, enn å drive eget forsknings- og utviklingsarbeid. Det bør derfor være effekter å ta ut på en bedre kobling av eksisterende næringsliv og de ulike kompetansemiljøene.

3.1.5 Lav verdiskaping

I Oppland var verdiskapingen (målt som bruttoprodukt per sysselsatt) lavest i landet både i 2013, 2015 og 2016. Verdiskapingen i Oppland ligger 20 prosent under landsgjennomsnittet. Dette kan delvis forklares med en næringsstruktur med sysselsetting innenfor næringer som gir lav verdiskaping.

3.2 Innlandsutvalget

3.2.1 Satsingsområder

I Innlandsutvalgets rapport fra 2015 pekes det blant annet på mulighetene Oppland har innen bioøkonomi, videreutvikling av reiselivet, fritidsboligmarkedet, informasjonssikkerhet og industri. Om disse fem prioriterte plantemaene sies følgende:

- **Bioøkonomien** er sterkt knyttet til avanserte prosesser for utnyttelse av biologisk materiale. Utviklingen vil derfor være preget av forskning og teknologiutvikling, og krever en målrettet satsing på dette.
- Potensialet for **reiselivet** i Innlandet er i stor grad knyttet til eksport og internasjonalisering. Eksportmodne destinasjoner må prioriteres som fyrtårn og støttes i satsingen på økt utlandstrafikk til Norge.
- Fritidsboligmarkedet er betydelig og gir et vesentlig bidrag til den totale sysselsetting og samfunnsøkonomien.
- Det eksisterende miljøet for **informasjonssikkerhet**, med utgangspunkt i Gjøvik og Lillehammer, bør videreutvikles som et nasjonalt fyrtårn. En slik satsing vil bidra til knoppskyting av gründerbedrifter som leverer sikkerhetsløsninger tilpasset næringslivets, forvaltningens og allmennhetens behov.
- Det er klart behov for en arena som kobler verdensledende, grunnleggende forskning til innovasjoner i **industrien**. En slik satsing i tilknytning til Raufoss-klyngen vil kunne etablere en struktur som bidrar til å løfte alt industrielt preget næringsliv i hele fylket.

Disse satsingsområdene sammenfaller med prioriteringene i planstrategien for Oppland og satsingsområdene for regionene i fylket. Denne regionale planen er et av flere tiltak fra fylkeskommunens side for å følge opp Innlandsutvalgets rapport.

3.2.2 Utvikle Mjøsbyen til en konkurransedyktig og bærekraftig region

Mjøsbyen (i triangelet Elverum - Raufoss – Lillehammer) har med sine over 200 000 innbyggere mer enn halvparten av innbyggerne i Hedmark og Oppland. Mjøsbyregionen har rundt 100 000 arbeidsplasser. En betydelig satsing på infrastruktur, også øst-vest, er essensielt for å binde regionen sammen til en effektiv bo- og arbeidsmarkedsregion.

Innlandsutvalget viser til at det er viktig å ha fokus på det store potensialet som ligger i sammenhengen mellom infrastruktur, befolkningsutvikling, befolkningsdrevet næringsutvikling og regionforstørring i Mjøsregionen.

Regionforstørring er en vanlig betegnelse på omlandsutvidelser, som skjer som følge av forbedringer i infrastruktur og transporttilbud, slik at reisetiden mellom regionsentre og andre reisemål reduseres. Regionforstørring vil stimulere økonomisk aktivitet og øker attraktiviteten i de regioner som utvides/sammenkobles.

Veksten i Oslo-området gir store muligheter for vekst i befolkning og næringsliv i Innlandet. Presset på Oslo-området, og ny infrastruktur for veg og bane til Mjøsbyen, åpner i første omgang for ny pendlingsbasert tilflytting og dermed befolkningsvekst i et stadig større omland rundt Oslo.

3.2.3 Utvikle distriktene til attraktive bo-, arbeids- og reiselivsdestinasjoner

50 prosent av innbyggerne i Oppland bor i distriktene rundt Mjøsbyen. Hoveddelen av arbeidsplassene er innen det offentlige, primærnæringene og reiselivet. Innlandet er "det grønne matfattet" og Innlandsutvalget peker på Bioøkonomi som et av våre fortrinn. Det å styrke og utvikle sterke kompetansemiljøer innen bioøkonomi i alle deler av Oppland og skape attraktive etablerer- og utviklingsmiljøer for biobasert verdiskaping blir avgjørende for gode verdikjeder og økt verdiskaping. Her henger distrikt og sentrale strøk sammen.

Reiselivet står også sterkt i våre fjellområder med nasjonalparker og flott natur. Et bærekraftig reiseliv blir avgjørende for utviklinga og verdiskapinga i denne næringa. Mat og reiseliv, sammen med opplevelser og kultur henger tett sammen for hele Oppland.

Vi trenger en fjellpolitikk som ser sammenhengene mellom de ulike verdikjedene og utviklingspotensialet som naturressursene har til sammen. I et miljø- og klimaperspektiv må det være et mål å frakte råstoff minst mulig før verdiskapingen starter.

4. Viktige vekstområder

Sammendrag: *Regionene i Oppland utgjør et mangfold av næringsliv, ressurser, kompetansemiljøer og muligheter. De viktigste områdene hvor det finnes størst mulighet for utvikling og verdiskaping, og som det skal satses videre på er bioøkonomi, reiseliv, deltidsinnbyggeren, cyber/informasjonsikkerhet og industri.*

Fylket har et differensiert næringsliv og mange gode kompetansemiljøer. Sannsynligheten for å skape utvikling og verdiskaping er størst innenfor de sektorene hvor det finnes større kompetanse- og næringsmiljøer, og plantemaene er valgt blant annet med bakgrunn i dette. Innenfor områdene bioøkonomi, videreutvikling av reiselivet, deltidsinnbyggeren, cyber/informasjonsikkerhet og industri har Oppland, sammen med Hedmark, mulighet for å ta en nasjonal og internasjonal posisjon.

Hedmark og Oppland har et svært godt ressursgrunnlag for å ta del i utviklingen innen bioøkonomi. De to fylkene har både biologiske ressurser og komplette verdikjeder for en rekke biobaserte produkter. De har også sterke kompetansemiljøer og aktører innen blant annet jordbruk, skogbruk, bioteknologi og næringsmiddelindustri. Landbruket har tradisjonelt vært, og vil fortsatt være en av de viktigste næringssektorene i Oppland. Fylkets jordbruk og husdyrproduksjon gir store bidrag til norsk selvforsyning, og skogbruket gir et betydelig bidrag for å nå nasjonale klimamål. Landbruket og landbrukets verdikjede har en viktig rolle i flere av plantemaene i denne planen.

Oppland har sterke industri- og teknologimiljøer i flere deler av fylket, og dette utgjør viktige næringer. I Oppland finnes flere av Norges viktigste kompetanseaktører innen cyber- og informasjonssikkerhet. Oppland er Norges største reiselivsfylke når det gjelder fritidsreiser, og er det fylket med flest fritidseiendommer i Norge. Dette representerer et stort utviklingspotensial.

Fylket har også et mangfold av sterke utdannings- og forskningsinstitusjoner som vil gi viktige bidrag til utviklingen innen plantemaene.

Regionene i Oppland utgjør et mangfold av næringsliv, ressurser og muligheter. Viktige kvaliteter er blant annet variert natur, kulturlandskap, nasjonalparker, arrangementer, stabile snøforhold, fritidsinnbyggere og lokal matproduksjon.

5. Virkemidler for innovasjon

Sammendrag: Det finnes flere virkemidler som kan bidra til innovasjon i ulike deler av virksomhetsutviklingen. Virkemidlene finnes på ulike nivåer og er tilpasset de ulike stadiene av en bedrifts utvikling.

Det finnes flere virkemidler som skal bidra i ulike deler av en virksomhetsutvikling, fra idé til kommersialisering og vekst. Ulike stadier i en bedrifts utvikling krever ulike virkemidler. Tabellen under er en skjematisk framstilling av virkeområdene til de viktigste virkemidlene for bedrifter i Oppland.

	FASE				
	Anvendt forskning	Idéutvikling	Innovasjon	Kommersialisering	Vekst
Innovasjon Norge					
FORREGION					
EU InterReg					
EU Horisont 2020					
Regionale midler OFK					
Norges forskningsråd					
Regionale forskingsfond					
SIVAs innovasjonsprogram					
OFK "Grønn framtid"					
Kommuner					
Komm-In AS					

Om de ulike virkemidlene:

Innovasjon Norge

Innovasjon Norge skal, gjennom sine ordninger, bidra til innovasjon og nyskaping i næringslivet, utvikling av konkurransedyktige norske bedrifter, samt utvikling i distriktene ved å utløse ulike regioners næringsmessige muligheter. Innovasjon Norge skal profilere norsk næringsliv innenlands og utenlands, samt arbeide aktivt for å profilere og promotere Norge som reisemål i utenlandske markeder. Innovasjon Norge bidrar til å løfte norske bedrifter over i internasjonale markeder og lønnsom eksportvirksomhet, gjennom sin ekspertise via ca. 30 utekontorer over hele verden. Innovasjon Norge supplerer tilbudet i det private kapitalmarkedet, blant annet ved å bidra med risikokapital i samspill med de private bankene. På denne måten bidrar Innovasjon Norge til at flere innovative og lønnsomme forretningsprosjekter kan gjennomføres i hele landet. Oppland fylkeskommune kanaliserte sine bedriftsutviklingsmidler gjennom Innovasjon Norge Innlandet med føringer i årlige tildelingsbrev.

Forskningsbasert innovasjon i regionene (FORREGION)

FORREGION er en regional satsing fra Forskningsrådet som har som mål å øke verdiskapingen i næringslivet gjennom forskningsbasert innovasjon. FORREGION i Innlandet skal gi bedrifter nye muligheter ved bruk av kompetanse fra forskningsmiljøene. Det tilbys blant annet kompetansemegling for å tilføre bedriftene nødvendig kunnskap og kompetanse for videreutvikling. Dette er prosjekter som er ment å gi bedriftene mulighet til å finne ut hva ulike kompetansmiljøer kan hjelpe dem med i utviklingsarbeidet deres, og har en lav terskel i forhold til en del andre virkemidler.

EU Interreg

Interreg er EUs program for å fremme sosial og økonomisk integrasjon over landegrensene gjennom regionalt samarbeid. Det er flere ulike programmer hvor aktører i Oppland kan delta, blant annet Interreg Norge-Sverige, Interreg Østersjøen og Interreg Europe.

EU Horisont 2020

Horisont 2020 er verdens største forsknings- og innovasjonsprogram med 80 milliarder euro fordelt på sju år. Norske bedrifter og forskningsmiljøer kan delta på linje med kolleger og konkurrenter i andre europeiske land. Det er etablert et EU-nettverk i Innlandet som skal bistå i utformingen av søknader mot denne ordningen.

Regionale midler Oppland fylkeskommune

Oppland fylkeskommune får til sammen mellom 60 og 70 millioner kroner i året fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet til regional utvikling. Av dette overføres cirka 30 millioner kroner til bedriftsrettede støtteordninger og programmer gjennom Innovasjon Norge.

Oppland fylkeskommune yter ikke direkte bedriftsstøtte, men bidrar til næringsutvikling på flere måter:

- Finansierer og igangsetter utviklingsarbeid
- Er programeier av ulike utviklingsprogrammer, omstillingsprogrammer og regionale forskningsfond
- Samspiller med øvrig virkemiddelapparat
- Samarbeid med FoU-miljøer
- Partnerskap med kommunene, som er et forpliktende samarbeid hvor begge parter bidrar med midler til felles mål

Fylkeskommunen tildeler også omstillingsstatus og -midler til kommuner i fylket med stort frafall av arbeidsplasser, slik at de kan bygge seg opp igjen. Næringsprogrammet "Bedrifter i fokus" viste at oppsøkende virksomhet for å mobilisere eksisterende bedrifter og næringsliv var en god metodikk som Oppland fylkeskommune tar inn i sitt arbeid og sin tilrettelegging for verdiskaping opp mot kommuner og regioner.

Norges forskningsråd (NFR)

Norges forskningsråd er et regjeringsopprettet råd som er ansvarlig for å finansiere, fremme og markedsføre norsk forskning.

Prosjekter finansieres gjennom forskningsprogrammer og andre ordninger som retter seg mot alt fra grunnforskning til forskningsbasert innovasjon og kommersialisering. Det omfatter både ordninger som er tematisk uavhengige og dermed tar imot søknader på tvers av fag og temaer, og programmer som er innrettet mot å løse spesifikke samfunnsutfordringer.

Regionale forskningsfond (RFF)

Regionale forskningsfond (RFF) forvalter tilskudd tildelt fra Kunnskapsdepartementet og skal støtte opp under regionens prioriterte innsatsområder. Dette ivaretas gjennom bestillerbrev og FoUi-strategi fra fylkeskommunene og forvaltning i regionalt fondsstyre. RFF Innlandet disponerer ca. 16,5 millioner per år og har i oppdrag å finansiere forskning som bidrar til innovasjon og utvikling i Hedmark og Oppland. Samspill mellom næringsliv, offentlig sektor og akademia er et kjennetegn på miljøer som lykkes. RFF Innlandet finansierer derfor prosjekter som bidrar til å løse utfordringer i regionen, som er til nytte for bedrifter og offentlige virksomheter, som har et tydelig potensiale for regional verdiskaping, og som løses i samarbeid med forskningsmiljø.

SIVAs innovasjonsprogrammer

SIVA (Selskapet for industrivekst SF) skal tilrettelegge for etablering og utvikling av bedrifter i nærings- og kunnskapsmiljø, og koble disse sammen i regionale, nasjonale og internasjonale nettverk. SIVA har innovasjonsprogrammer som skal bidra til utvikling av oppstartsmiljøer og bedriftsfelleskap. To av disse er næringshageprogrammet og inkubatorprogrammet.

En næringshage er en operatør for Sivas næringshageprogram. Næringshagen er et bedriftsfelleskap som arbeider for utvikling av næringslivet i sin region. Næringshagemiljøet består av en rekke bedrifter som er samlokaliserte i næringshagen eller tilknyttet denne gjennom tett oppfølging og samarbeid. Næringshagen gir bedrifter i distriktene et innovativt, faglig og sosialt miljø. Oppland har i dag fire næringshager; Landbyen Næringshage AS, Skåppå Kunnskapspark AS, Valdres Næringshage AS og Hadeland Næringshage AS.

En inkubator er et innovasjonsselskap som skal bidra til utvikling og etablering av nye vekstbedrifter og skape vekst i etablert næringsliv. Inkubatoren tilbyr et faglig og sosialt miljø hvor gründere, bedrifter, akademia, FoU-miljøer, investorer og andre kobles sammen. Inkubatorene skal gi gründere forretningsrådgivning og hjelpe dem fra idé til marked. Det tilbys også rådgivning til etablert næringsliv for å skape vekst og bidra til knoppskyting.

I Oppland er det per 2017 to inkubatorer; Skåppå Kunnskapspark AS og Total Innovation AS.

Oppland fylkeskommunes ordning "Grønn framtid"

Gjennom satsingen "Grønn framtid - midler til bærekraftig næringsutvikling" har Oppland fylkeskommune satt av 35 millioner kroner i 2017, med intensjon om å øke denne satsingen de neste årene. Enkelt personer og private virksomheter kan søke om penger til utvikling av idéer. Ordningen har som mål å bidra til verdiskaping, sysselsettingsvekst og miljøgevinst. Det er også lagt vekt på at ordningen skal stimulere til idéutvikling og innovasjon.

Kommunene

Kommunene er førstelinjetjenesten i det offentlige virkemiddelapparatet. De har en sentral rolle for å bistå lokale aktører innen idéutvikling, etablering og videreutvikling. Flere kommuner har egne næringsenheter, enten alene eller gjennom interkommunalt samarbeid. De fleste kommuner har egne næringsplaner og virkemidler for å ivareta disse interessene.

Komm-In AS

Komm-In AS skal bidra til å styrke regionens innovasjonsevne med vekt på etablering av ny virksomhet. Selskapets skal utvikle og etablere ny virksomhet gjennom samarbeid med relevante partnere og med utgangspunkt i kompetansemiljøet i og rundt NCE Raufoss. Selskapet har likevel bedrifter i hele fylket som målgruppe. Selskapet skal skape verdier gjennom å bidra til å etablere nye virksomheter samt gjennom å bidra til utvikling av eksisterende virksomheter. Selskapet kan gjennom sin virksomhet ta eierandeler i vekstselskaper for å kunne bidra i utviklingen av disse og for å kunne få en del av verdiskapningen.

6. Behov for kompetanse i næringslivet

Sammendrag: *Riktig kompetanse er viktig for å bidra til økt verdiskaping, men det er en forutsetning at det er samsvar mellom kompetansebehov i arbeidslivet og utdanningstilbud. Det er størst behov for folk med yrkesfaglig bakgrunn. Dette gjelder spesielt innen bygg- og anleggsnæringen og helse og omsorgsbransjen. Det er også stort behov for økt kompetanse innenfor IKT-sikkerhet.*

For å skape vekst og utvikling i arbeidslivet, er det viktig at både arbeidsgivere og arbeidstakere ser betydningen av utviklingsarbeid og kompetansebygging. Videre er det viktig med kunnskap om hvordan kompetanse kan bygges. Det må være samsvar mellom kompetansebehov i arbeidslivet og utdanningstilbud. I Oppland er det lagt godt til rette for fleksible opplæringsløp og utdanningstilbud for voksne gjennom de regionale karrieresentrene.

I Hedmark og Oppland er i dag andelen som tar høyere utdanning høyere enn i landet totalt. De fleste tar utdanning utenfor regionen, og svært mange velger å bli værende i området de studerer i. Dette fører til en kompetanselekkasje som er større i Innlandet enn i andre deler av Norge.

Det er de offentlige arbeidsplassene innen helse- og skolesektoren som ansetter flest personer med høyere utdanning i Oppland. NAVs bedriftsundersøkelse viser at det er innen helse- og omsorg, og bygg og anleggsnæringene at det vil bli størst behov for arbeidskraft i årene som kommer. I NHOs kompetansebarometer for 2017 framgår det at flertallet av bedriftene i Oppland har behov for ansatte med yrkesfaglig bakgrunn, dette gjelder både på videregående og fagskolenivå. Kompetansebarometeret viser også at håndverksfag, ingeniør- og tekniske fag er de kompetanseområdene som i størst grad etterspørres av bedriftene i dag.

Nasjonal sikkerhetsmyndighet har tidligere påpekt at det i Norge utdannes for få personer innen IKT-sikkerhet. Rapporten Helhetlig IKT-risikobilde (2017)⁴ viser at det er betydelige svakheter innen

⁴ Helhetlig IKT-risikobilde 2017, NSM

sikkerhetsbevissthet og sikkerhetskompetanse i næringslivet. Mangelfull kompetanse er en utfordring ikke bare for enkeltindividet, men også for virksomheter og samfunnet.

En måte å øke graden av innovasjon og verdiskaping er å gi kunnskapsorganisasjonene (utdannings- og forskingsmiljøer) et større ansvar for å skape ny kunnskap som næringslivet kan utnytte til å skape verdier (FoUI). Dette forutsetter et styrket samarbeid mellom forskingsmiljøene og næringslivet. Det offentlige kan bidra til samarbeidet ved å legge til rette for å utvikle spesifikke samarbeidsarenaer gjennom bruken av økonomiske virkemidler. Et godt eksempel på forskningsbasert næringsutvikling i Oppland, med støtte fra offentlige midler, er f.eks. industriklyngen med kjerne i Raufoss.

Hedmark og Oppland har vedtatt en felles «Strategi for forskning, utvikling og innovasjon i Hedmark og Oppland».⁵ FoUI-strategien angir retning for hvordan en skal jobbe innenfor området. De prioriterte utviklingsområdene for FoUI-innsats i Innlandet (Reiseliv & kreative næringer, Industri, IKT/Informasjonssikkerhet, Virtual Reality/Augmentet Reality/digitalisering/spill/opplæring, Bioøkonomi, Tjenesteinnovasjon i offentlig og privat sektor, Helse- og velferdsteknologi) sammenfaller godt med de valgte plantema i denne regionale planen. Innlandet vil både satse på forskning som kilde til innovasjon (forskningsdrevet innovasjon) og forskning som et middel for å oppnå innovasjon (innovasjonsdrevet forskning).

7. Prioriterte plantema

7.1 Bioøkonomi

Sammendrag: *Bioøkonomi er definert som bærekraftig produksjon og omdannelse av biomasse til mat, helse- og fiberprodukter, til industrielle produkter og til energi. Bioøkonomi baserer seg dermed på fornybare ressurser og har en lang tradisjon i Innlandet. Primærnæring og landbruksbasert industri står i dag for sju prosent av fylkets totale verdiskaping. Her ligger det imidlertid et stort potensiale for utvikling. Det er i krysningpunktet mellom en sterk råvareproduksjonen, endringsvillig industri og sterke kompetansemiljøer mulighetene ligger for å utvikle nye produkter, tjenester og næringsliv.*

Bioøkonomi er definert som bærekraftig produksjon og omdannelse av biomasse til mat, helse- og fiberprodukter, til industrielle produkter og til energi. Fornybar biomasse inkluderer ethvert biologisk materiale som enten er et produkt i seg selv, eller anvendes som råmateriale i annen produksjon. Grønne næringer omfatter både produksjon av fornybare biologiske ressurser, bruken av disse ressursene og utnyttelse av rest- og sidestrømmer.

Motsatsen er produksjon og forbruk som baserer seg på ikke-fornybare ressurser; en utvikling som ikke er bærekraftig over tid. I det grønne skiftet må man derfor gå over til fornybare ressurser, samt produkter og tjenester som ikke påvirker miljø og klima negativt.

⁵ Strategi for forskning, utvikling og innovasjon i Hedmark og Oppland 2017-2020

Bioøkonomi er i realiteten ikke noe nytt for Innlandet. Regionen er allerede en betydelig aktør innen bioøkonomi. I første rekke representert med en aktiv landbruksnæring med tilhørende verdikjeder og sidestrømmer fra disse. Dette er næringer som i stor grad preger regionens næringsstruktur. Både i et nasjonalt, og til dels internasjonalt, perspektiv har næringene i Innlandet utviklet en sterk stilling. Dette gjelder både produksjon og teknologi knyttet til jordbruk, skogbruk, næringsmiddelindustri, genetikk, avl-, og reproduksjon, innenlands fiskeoppdrett, tremekanisk industri, bioenergi, gjenvinning-, resirkulering- og renovasjon. Innlandet har en lang kultur for å produsere og skape verdier av råvarene sine. Næringsstrukturen kjennetegnes av alt fra enkeltbedrifter til nettverk, klynger og innovasjonssystemer.

Samlet verdiskaping fra primærnæringene og landbruksbasert industri i Oppland er på 4,1 milliarder kroner; ca. 7 prosent av fylkets totale verdiskaping. Da er det ikke tatt hensyn til indirekte verdiskaping som kulturlandskap, muligheter for rekreasjon og lokal handel. Her ligger det et betydelig potensial i ytterligere foredling av Oppland sine råvarer fra jord- og skogbruk. Den enes avfall kan bli den andres ressurs og på den måten få større verdiskaping gjennom verdikjedene.

Det er i krysningpunktet mellom en sterk råvareproduksjonen, endringsvillig industri og sterke kompetansemiljøer mulighetene ligger for å utvikle nye produkter, tjenester og næringsliv. Om det legges til rette for god samhandling mellom disse sterke yrkes- og kompetansemiljøene og de komplette verdikjedene, har Oppland et godt utgangspunkt for å skape nye arbeidsplasser og sikre økt verdiskaping med utgangspunkt i bioøkonomien og det grønne skiftet.

Med bakgrunn i dette har Oppland fylkeskommune, sammen med Hedmarks fylkeskommune og fylkesmennene i de to fylkene, utarbeidet en felles Bioøkonomistrategi for Innlandet med tilhørende handlingsplan. Denne ble vedtatt i april 2017 og handlingsplanen skal rulleres årlig. Strategien med tilhørende handlingsplan ligger derfor til grunn for prioriteringene i denne regionale planen og det er Bioøkonomistrategien som vil være det operative dokumentet for arbeidet på dette området.

Mål	<ul style="list-style-type: none"> ● Innlandet skal bli et ledende kraftsentrum for bærekraftig bioøkonomi i Norge.
Strategier	<ul style="list-style-type: none"> ● Sikre tilgang på nødvendig kunnskap og kompetanse for å videreutvikle bioøkonomien regionalt. ● Skape attraktive etablerer- og utviklingsmiljø for biobasert verdiskaping. ● Være ledende i utviklingen av en bærekraftig og kunnskapsbasert produksjon innen jordbruk, skogbruk og innlandsfisk, og sikre det biologiske ressursgrunnlaget. ● Være inviterende overfor alle relevante aktører og forpliktende for alle involverte aktører. ● Gjennom aktivt informasjons- og påvirkningsarbeid ovenfor næringsliv, myndigheter og samfunn være en pådriver i utviklingen av bioøkonomien.

7.2 Reiseliv og opplevelser

Sammendrag: *Oppland er landets største hyttefylke, og ferie- og fritidssegmentet er en stor del av fylkets reiseliv. Opplevelser og natur- og kulturhistoriske kvaliteter er sentrale kvaliteter ved Oppland som et reiselivsfylke. Markedsendringer, teknologi, digitalisering, delingsøkonomi, nye forretningsmodeller og behovet for mer bærekraftig utvikling gjør at reiselivet er i endring. Trenden er at de store blir større. Samtidig kan også små aktører nå ut til betalingsvillige markeder gjennom utvikling av unike opplevelser og ved å ta i bruk ny teknologi.*

Reiselivet i Oppland er særlig knyttet til ferie- og fritidssegmentet. I 2016 hadde Oppland i underkant av tre millioner kommersielle gjestedøgn fordelt på hotell, fjellstuer, camping og hyttegrender. Det representerer en samlet verdiskaping på rundt to milliarder kroner. Antall belagte kommersielle senger i 2016 var likevel ikke på mer enn 48 prosent. Reiselivet sysselsatte 5 855 personer i 2016⁶.

Vi må ha et stort fokus på aktiviteter og opplevelser hele året. Reiselivsnæringen trenger helårs arbeidsplasser for å kunne øke kompetansen hos sine ansatte og være attraktive i markedet.

Den høye andelen ferie- og fritidsbasert trafikk gjør Oppland avhengig av at deltidsinnbyggeren og turisten finner Oppland en reise verdt. Det vil si at regionen må framstå med attraktive opplevelser. Reiselivsnæringen, kommuner og regioner må sammen skape nye og videreutvikle eksisterende opplevelser. Etterspørselen kan imidlertid påvirkes gjennom utvikling av tilbud og konsepter. Bedre tilbud og flere attraktive opplevelser vil derfor øke etterspørselen, både fra tradisjonelle ferie- og fritidsgjester, hytteeiere og ikke minst de opplevelsesbaserte markedene.

Oppland er rikt på natur- og kulturhistoriske kvaliteter og representerer i stor grad "det autentiske Norge". Det gir store muligheter da naturen, kulturhistorien og kulturminnene gir grunnlag for produktutvikling i reiselivet. Oppland har sju nasjonalparker, deriblant de mest kjente Rondane og Jotunheimen. I tillegg er regionen vertskap for store arrangementer både innen kultur og idrett. Dette gir rom for store opplevelser som kan utvikles videre.

Markedsendringer, teknologi, digitalisering, delingsøkonomi, nye forretningsmodeller og behovet for mer bærekraftig utvikling gjør at reiselivet er i endring. Trenden er at de store blir større. Samtidig kan også små aktører nå ut til betalingsvillige markeder gjennom utvikling av unike opplevelser og ved å ta i bruk ny teknologi. De nye opplevelsene utvikles ofte i skjæringspunktet mellom tradisjonelt reiseliv og andre næringer, som landbruk og kultur. Formelt og uformelt samarbeid er vesentlig for å ta ut verdiskapingspotensialet også med andre bransjer og sektorer.

Videre satsing på reiseliv fordrer stort fokus på blant annet klimavennlige transportløsninger og effektiv arealbruk. Utviklingen går stadig raskere. Det er helt kritisk at hele verdikjeden evner å jobbe kunnskapsbasert med bærekraftig innovasjon og utvikling. I dette ligger også behovet for å rekruttere, utvikle og beholde dyktige medarbeidere.

⁶ Menon Economics rapport 2017

Mål

- Oppland skal være det fylket i Norge med høyest vekst i verdiskaping knyttet til reiseliv og opplevelse

Strategier

- Sikre utvikling og nyskaping av attraktive kultur- og naturbaserte helårsopplevelser.
- Økt internasjonalisering gjennom satsing på eksportmodne destinasjoner og bedrifter.
- Sikre rekruttering og kompetanse til reiselivet gjennom systematisk dialog og samhandling mellom næringa, opplæringstilbydere og øvrig virkemiddelapparat.

7.3 Deltidsinnbyggeren

Sammendrag: Oppland er Norges største hyttefylke, og over hele fylket er det satt av et vesentlig antall hyttetomter. En gjennomsnittlig nybygd hytte er i dag like stor som primærboligen, og nesten tre av fire hytter har innlagt strøm. Bruken av hyttene øker, og hytteeier kan i mange sammenhenger anses som en deltidsinnbygger. Mange kommuner i Oppland har etter hvert flere hytter enn boliger, og dermed et stort potensial for verdiskaping innen dette feltet. Det er viktig at denne verdiskapingen er bærekraftig.

Oppland er Norges største hyttefylke med nærmere 50 000 registrerte fritidsboliger. Disse hyttene representerer et årlig kjøp av varer og tjenester på to milliarder kroner⁷. De siste fem årene er det bygd gjennomsnittlig 722 nye fritidsboliger i året⁷.

Den største hyttekommunen er Nord-Aurdal med godt og vel 4400 hytter. Deretter følger Ringeby, Øystre- og Vestre Slidre, samt Øyer; alle med over 3000 hytter. Valdres har i flere år vært den største hytteregionen med 18 000 hytter og vokser med 11% i året⁸. Siden 2000 har man sett en positiv vekst i samtlige av opplandskommunene. Over hele fylket er det satt av et vesentlig antall tomter. Dette viser kommunenes vilje til videre satsing på fritidsbebyggelse.

De siste årene har det vært en nasjonal trend at det meste av hytteutbygging (75 %) skjer i tettbygde hyttefelt. Dette ser vi også tydelig i Oppland, som for eksempel i Hafjell, Kvitfjell og på Beitostølen.

Hyttene i Oppland benyttes i gjennomsnitt 55 døgn i året. Antall bruksdøgn øker med standard på hytta, i tillegg til reiseavstand fra fastboligen. En gjennomsnittlig nybygd hytte er i dag like stor som primærboligen, og nesten tre av fire hytter har innlagt strøm. Bruken av hyttene øker ut over de store ferier og høytider til ovale weekender, og til at deler av arbeidstiden legges til fritidsboligen. Hytteeier kan dermed i mange sammenhenger anses som en deltidsinnbygger.

Mange kommuner i Oppland har etter hvert flere hytter enn boliger. Dette betyr at antall innbyggere mer enn dobles deler av året.

Fritidsboliger betyr stor verdiskaping for mange kommuner. Det gir grunnlag for arbeidsplasser og bosetting. Likevel antas det at potensialet ikke er nådd dersom det legges til rette for enda mer lokal handel og at deltidsinnbyggeren i enda større grad benytter lokale leverandører og entreprenører.

Framover blir det viktig å synliggjøre den totale verdiskapingen som deltidsinnbyggeren representerer for kommuner og regioner. Verdiskapingen må være bærekraftig og må derfor ses i sammenheng med utfordringer knyttet til økt behov for helsetjenester, beredskap, naturinngrep og klimautslipp.

⁷ Menon Economics Rapport 2017

⁸ Statistikknett.no (2018)

Mål	<ul style="list-style-type: none"> ● Oppland skal være det fylket i Norge med høyest verdiskaping knyttet til deltidsinnbyggere.
Strategier	<ul style="list-style-type: none"> ● Styrket lokal verdiskaping med basis i deltidsinnbyggeren. ● Utvikle bærekraftige destinasjoner og områder for fritidsboliger. ● Sikre kunnskapsgrunnlaget om verdiskaping og konsekvensene knyttet til videre vekst av fritidsboliger

7.4 Cyber- og informasjonssikkerhet

Sammenheng: Den teknologiske utvikling som samfunnet har gjennomgått de siste tiårene bringer med seg en rekke fordeler, og noen utfordringer. Norge er i verdenstoppen når det gjelder å ta i bruk digitale verktøy, noe som gjør at man også er utsatt for risiko knyttet til cyberkriminalitet. Det er en vekst i cyberkriminalitet, og både myndigheter og bedrifter undervurderer risikoen de står overfor. I Oppland finnes flere av Norges viktigste kompetanseaktører innen cyber- og informasjonssikkerhet. Cyberforsvaret på Jørstadmoen er en militær organisasjon som drifter, sikrer og forsvarer Forsvarets datasystemer, nettverk og høyteknologiske plattformer i og fra cyberdomenet. Ved NTNU Gjøvik er informasjonsteknologi og informatikk en viktig del av studietilbudet og forskningsaktivitetene.

Forklaring av begreper:

Informasjonssikkerhet har med sikring av informasjon å gjøre, uavhengig av om den er lagret digitalt eller ikke.

Cybersikkerhet dreier seg om sikring av ting som er sårbare via IKT. Dette gjelder både informasjon og fysiske ting (f.eks. energinettverk, medisinske apparater og trafikklys).

IKT (Informasjons- og kommunikasjonsteknologi) er en samlebetegnelse for teknologi for innhenting, overføring, bearbeiding, lagring og presentasjon av informasjon.

Samfunnet har i de siste tiårene vært gjennom en enorm teknologisk utvikling. Denne utviklingen foregår i alle deler av samfunnet, eksempelvis fra den enkelte person til nasjonale sentrale styringssystemer. Norge er i verdenstoppen når det gjelder å ta i bruk digitale verktøy. Dette betyr at man tar i bruk de mulighetene teknologien gir. Samtidig gir teknologien utfordringer når det kommer til å beskytte seg mot eventuelle farer, inntrengere eller svikt i systemene. Cyberkriminalitet er en industri i vekst. Avkastningen er stor, og risikoen er lav. Det ble i 2014 estimert en årlig nasjonal

kostnad ved cyberkriminalitet på ca. 20 milliarder kroner⁹. Både myndigheter og bedrifter undervurderer i stor grad hvor stor risiko de står overfor, og hvor raskt denne risikoen kan vokse.

Mørketallsundersøkelsen 2016 viser at over en fjerdedel av norske virksomheter har opplevd uønskede sikkerhetshendelser det siste året. Nær halvparten av de mest alvorlige hendelsene ble ikke fanget opp av rutiner, men snarere oppdaget ved en tilfeldighet. Dette tilsier at mange alvorlige hendelser trolig går upåaktet hen. Kun 9 prosent av virksomhetene, som utsettes for angrep, tar saken videre til politiet. Det skjuler seg derfor betydelige mørketall. For kriminelle nettverk er denne typen angrep mot norske virksomheter i praksis straffefrie¹⁰.

Cyber- og informasjonssikkerhet er derfor et svært viktig satsingsområde. Oppland har gode muligheter for å bidra til å dekke nasjonale behov innen området. Dette fordrer tett samarbeid mellom regioner, aktører og ulike bransjer. I Oppland finnes flere av Norges viktigste kompetanseaktører innen cyber- og informasjonssikkerhet. Cyberforsvaret på Jørstadmoen er en militær organisasjon som drifter, sikrer og forsvarer Forsvarets datasystemer, nettverk og høyteknologiske plattformer i og fra cyberdomenet. Ved NTNU Gjøvik er informasjonsteknologi og informatikk en viktig del av studietilbudet og forskningsaktivitetene. Studietilbudet dekkes opp til PhD-nivå og forskningsaktivitetene er på internasjonalt nivå.

I tilknytning til NTNU har sentrale aktører innen politi, forsvar, næringsliv, personvern og academia gått sammen for å etablere partnerskapet Center for Cyber and Information Security (CCIS), et nasjonalt senter for forskning, utdanning og kompetansebygging innen cyber- og informasjonssikkerhet. På Gjøvik ligger også NorSIS, Norsk Senter for informasjonssikring. NorSIS er en uavhengig organisasjon som arbeider for økt kunnskap om og forståelse for informasjonssikkerhet. En av tjenestene som senteret leverer er Slettmeg.no.

Modernisering og digitalisering er sentrale utviklingstrekk i samfunnet. Sikkerhet vil være en avgjørende faktor for at digitaliseringen skal kunne gjennomføres på en trygg og god måte. Dette gjelder ikke minst innen offentlig sektor, som både er avhengig av å ta i bruk digitale verktøy og som må tenke sikkerhet på flere nivåer. Det finnes store næringsaktører i Innlandet hvor informasjonssikkerhet er et bærende element. Grunnlaget for å bygge et miljø, som kan knytte seg opp mot de eksisterende kompetanseaktørene og skape vekst og arbeidsplasser innen dette området, er til stede. Det arbeides derfor med å tilrettelegge for klyngeetablering, og i samarbeid med relevante innovasjonsaktører regionalt, nasjonalt og internasjonalt bidra til profesjonell kommersialisering og utvikling av vekstbedrifter. Målsetningen er at Oppland, med hovedvekt på Gjøvik- og Lillehammerregionen, skal bli Norges nasjonale nærings- og kompetanseklynge på cyber- og informasjonssikkerhet.

Utviklingen av et nasjonalt test- og øvingscenter, en «Cyber Range», i tilknytning til NTNU og Cyberforsvaret på Jørstadmoen, er også et viktig tiltak for å bygge Oppland som et kraftsenter for cyber- og informasjonssikkerhet i Norge. Oppland fylkeskommune har gjennom et stort tilskudd gitt i 2018 lagt et solid grunnlag sammen med NTNU for å bygge opp en Cyber Range.

⁹ McAfee: NET LOSSES: ESTIMATING THE GLOBAL COST OF CYBERCRIME. 2014.

¹⁰ Mørketallsundersøkelsen 2016

Oppland sin satsing på cyber- og informasjonssikkerhet har grunnlag i de sterke kompetanseinstitusjonene som allerede finnes her. Samtidig er dette feltet, og ikke minst trusselbildet, i sterk utvikling. Næringsutvikling basert på cyber- og informasjonssikkerhet har derfor et stort potensiale. Oppland har mulighet til å bli et nasjonalt ledende og framtidsrettet kraftsenter innenfor feltet.

Mål	<ul style="list-style-type: none">● Oppland skal være nasjonalt og internasjonalt kompetansesentrum for cyber- og informasjonssikkerhet.
Strategier	<ul style="list-style-type: none">● Styrke koblingene mellom FoU-aktørene innen bransjen og fylkets næringsliv.● Bidra til profesjonell kommersialisering og utvikling av vekstbedrifter gjennom klyngeetablering i samarbeid med relevante innovasjonsaktører regionalt, nasjonalt og internasjonalt.● Styrket profilering og synliggjøring.

7.5 Industri og teknologi

Sammendrag: *Oppland har flere sterke industrimiljøer, som står for en relativt stor andel av sysselsettingen. Industrien i Oppland har i løpet av de siste 10 årene hatt en stor effektivitetsforbedring, og den største effekten ser man innen den konkurranseutsatte industrien. Gjennom økt robotisering og automasjon vil norsk industri kunne være konkurransedyktig med industri i lavkostland. Det er flere sterke kompetansemiljøer knyttet til industrien i Oppland, blant andre SINTEF Raufoss Manufacturing og NCE Raufoss, som har jobbet med utviklingsarbeid i samarbeid med industrien i lengre tid.*

Oppland har sterke industrimiljøer i flere deler av fylket. Samlet står industrien, inkludert bergverk, elektrisitet, vann og renovasjon, for ca. 9 500 arbeidsplasser i Oppland. Industriens andel av den totale sysselsettingen varierer mellom regionene fra 15,3 prosent i Gjøvikregionen til 7,5 prosent i Valdres. Jord- og skogbruksbasert foredling i form av næringsmiddelindustri og trelast og trevareindustri står for cirka 40 prosent av industriarbeidsplassene i Innlandet¹¹.

Små og mellomstore bedrifter (SMB) utgjør en betydelig del av den industrien som er spredt over hele Innlandsregionen. Mange av disse har liten tilgang til utviklingsressurser sammenlignet med klynger og store konserner. Samtidig utgjør de en vesentlig del av potensialet for økt verdiskaping og nye arbeidsplasser i Norge framover. I industrielt pregede virksomheter vil etablerte SMB ha langt bedre forutsetninger for nyskaping enn nyetablerere. Denne industrien er det viktig å ivareta og videreutvikle med bakgrunn i de fortrinn som blant annet er pekt på i Innlandsutvalgets rapport. Tiltak som kan bidra til å videreutvikle disse vil gi stor effekt.

¹¹ Fylkesstatistikken 2017

Den konkurranseutsatte delen av Opplands industri har i løpet av de siste 10 år hatt en effektivitetsforbedring på 46 prosent mens øvrig industri har hatt en forbedring på 19 prosent¹².

Opplandsindustrien har med andre ord vist stor omstillingsevne og står seg fortsatt bra i konkurranse med andre. Effektivitetsforbedring er derfor viktig for å opprettholde og øke konkurransekraften.

Industrien er hele tiden utsatt for mange endringsimpulser og for øyeblikket er bærekraft, digitalisering, automatisering og globalisering viktige fokusområder. Disse utviklingskreftene er sterkere enn før, men Opplandssamfunnet har mange kvaliteter som gjør at det kan fortsette å være konkurransedyktig.

Gjennom økt robotisering og automasjon vil norsk industri kunne være konkurransedyktig med industri i lavkostland. Det er flere eksempler på at denne utviklingen har medført at bedrifter har flyttet hjem. Avansert industri vil derfor være viktig for verdiskaping og sysselsetting i Opplandssamfunnet framover.

Utviklingen i industrien er også et uttrykk for om Oppland klarer å hevde seg i internasjonal konkurranse på en bærekraftig måte. Industrien tvinges til å ta i bruk nye metoder og gode arbeidsrutiner for å klare seg i konkurransen. Det er disiplinerende og kommer også andre sektorer til gode.

En flat struktur, høyt gjensidig tillitsnivå i samfunnet, bra utdanningsnivå og vilje til å ta i bruk nye løsninger er viktige faktorer som kan bidra til at man framover kan ha en konkurransedyktig industriell verdiskaping i Oppland.

Framtidens industriutvikling vil i stor grad dreie seg om det nye industrielle utviklingskonseptet Industri 4.0. Dette går ut på å koble fysiske komponenter med digitalisert informasjon i selve produktene (tenkende produkter). Denne utviklingen drives fram av teknologiske nyvinninger og internasjonale kunders krav.

Industrien i Oppland har i lengre tid jobbet aktivt med omstillingsarbeid, blant annet gjennom klyngen NCE Raufoss og SINTEF Raufoss Manufacturing. Denne innsatsen er blitt lagt merke til og miljøet er nå tildelt midler over de nasjonale programmene Norsk katapult og Omstillingsmotoren.

Norsk katapult er en ordning som skal bidra til etablering og utvikling av nasjonale flerbruksentre til nytte for norsk næringsliv. I sentrene skal bedrifter kunne teste, simulere og visualisere teknologier, komponenter, produkter, løsninger, tjenester og prosesser. Katapult-sentrene skal stimulere til mer og raskere innovasjon, samt utvikling og deling av kompetanse.

NCE Raufoss Omstillingsmotor Manufacturing (ROMa) skal spre kunnskap, erfaringer og arbeidssett fra NCE Raufoss, og vil bidra til at Norge får en komplett FoUI-verdikjede for vareproduksjon. Gode ideer fra grunnforskning, internasjonale nettverk, forskningsdrevet innovasjon, norske katapulter og regionale innovasjonsmiljø skal omsettes til industriell verdiskaping med bidrag fra Omstillingsmotoren.

¹² NCE Raufoss

Det blir viktig å sørge for at hele Opplandssamfunnet nyter godt av disse nasjonale satsingene i regionen, og den kompetansen og kunnskapen satsingene fører med seg.

Mål	<ul style="list-style-type: none">● Konkurransedyktig industri- og teknologisektor med stor innovasjonsevne og økt verdiskapning i hele fylket.
Strategier	<ul style="list-style-type: none">● Bidra til omstillingsarbeid og nyskaping basert på teknologiutvikling, digitalisering, økonomi og bærekraft.● Kompetanseflyt mellom alle deler av fylket basert på industriens ulike behov f.eks. innen Industri 4.0.● Sikre rekruttering og kompetanse til næringsområdene gjennom systematisk dialog og samhandling mellom næringslivet, opplæringstilbydere og øvrig virkemiddelapparat.

8. Handlingsprogram

Plantema 1: Bioøkonomi	
Temamål: Innlandet skal bli et ledende kraftsentrum for bærekraftig bioøkonomi i Norge	
Strategier: <ul style="list-style-type: none"> • Sikre tilgang på nødvendig kunnskap og kompetanse for å videreutvikle bioøkonomien regionalt • Skape attraktive etablerer- og utviklingsmiljø for biobasert verdiskaping • Være ledende i utviklingen av en bærekraftig og kunnskapsbasert produksjon innen jordbruk, skogbruk og innlandsfisk, og sikre det biologiske ressursgrunnlaget • Være inviterende overfor alle relevante aktører og forpliktende for alle involverte aktører • Gjennom aktivt informasjons- og påvirkningsarbeid ovenfor næringsliv, myndigheter og samfunn være en pådriver i utviklingen av bioøkonomien 	
Sikre tilgang på nødvendig kunnskap og kompetanse for å videreutvikle bioøkonomien regionalt	
Handlingspunkter	Aktører
Styrke kompetansemiljø innen presisjons-jordbruk og fremtidens landbruk	Fylkeskommunene (FK), Fylkesmennene (FM), Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) Apelsvoll, Norsk Landbruksrådgivning
Bygge opp og videreutvikle klyngesamarbeidet Norwegian Wood Cluster (NWC) og andre relevante klyngesamarbeid	FK, Innovasjon Norge (IN), FM, NTNU, næringsaktørene
Støtte opp under NTNU Gjøvik som et ledende kompetansemiljø innen tremekanisk industri	FK, Regionale forskingsfond (RFF), IN, NTNU, NCE Raufoss, Treteknisk institutt, Norwegian Wood Cluster (NWC)
Bidra til å videreutviklingen av Arena i4plastics med fokus på bioplast og –kompositter	FK, IN, KUF-fondet, NTNU/ SRM, næringslivet, InterReg The Bioeconomy Region
Styrke og utvikle fagutdanninger rettet mot bioøkonomi	FK, Fagskolene, næringsliv
Utvikle læringsopplegg innenfor bærekraftig utvikling i videregående skole	FK, landbruksnæringa, næringsmiddelindustri, næringsliv
Skape attraktive etablerer- og utviklingsmiljø for biobasert verdiskaping	
Synliggjøre og markedsføre regionens nærings- og kompetansemiljøer og klynger som attraktive samarbeidspartnere for innovasjon innen bioøkonomien	FK, IN, kommuner, næringsliv, kunnskapspark, klyngene, finansmiljø
Etablere verktøy for målrettet å trekke bedrifter, kapital og kompetanse til Innlandet	FK, IN, kommuner, næringsliv, finansmiljøer

Gjennomføre kompetansetiltak rettet mot offentlige aktører og innkjøpere for å utnytte innovasjonskraften i offentlige anskaffelser	FM, FK, kommuner, KS, NHO, Leverandørutviklingsprogrammet
Bidra til omstilling og utvikling av næringsmiddelindustri i Innlandet	FK, FM, IN, næringsmiddelindustri, klynger/nettverk, Fagskolen, Høgskole- og universitetsmiljøene
Ta i bruk biodrivstoff i regionens kollektivtransport	FK, biodrivstoffsprodusenter, forskningsmiljøer og –prosjekter
Utbedre flaskehals på fylkeskommunale veier for industrielle behov	FK, FM, SVV, Industriens og næringslivets interesseorganisasjoner, kommuner
Være ledende i utviklingen av en bærekraftig og kunnskapsbasert produksjon innen jordbruk, skogbruk og innlandsfisk, og sikre det biologiske ressursgrunnlaget	
Utvikle og vektlegge jordvernstrategi i all samfunnsutvikling	FM, FK, kommuner
Styrke langsiktige investeringer knyttet til oppbygging og skjøtsel av skog	FM, kommuner
Stimulere til forskning og innovasjon i bruk av returstrømmer	FK, renovasjonselskaper, kommuner, konsultentselskaper, forskningsinstitutter, næringsliv
Støtte initiativ for økt utnyttelsesgrad av biologiske sidestrømmer/ restprodukter	FK, FM, RFF, IN, Norges forskningsråd (NFR), Høgskole- og universitetsmiljøene, Landbrukets organisasjoner, kommuner, næringsliv, renovasjonsselskap, "Grønn framtid"-ordningen
Være inviterende overfor alle relevante aktører og forpliktende for alle involverte aktører	
Etablere nye samarbeidsarenaer og videreutvikle og styrke eksisterende klynger og nettverk med god næringsmessig forankring	FK, IN, FM, næringsaktørene, Høgskole- og universitetsmiljøene
Etablere et forpliktende partnerskap for gjennomføring av omforente tiltak	FK, kommuner, KS
Gjennom aktivt informasjons- og påvirkningsarbeid ovenfor næringsliv, myndigheter og samfunn være en pådriver i utviklingen av bioøkonomien	
Etablere Bioråd med ressurspersoner fra FoU og næringsliv som skal bidra til å målrette tiltak og profilere Innlandet som bioøkonomiregion	FK, FM, IN, næringsliv, interesseorganisasjoner, kunnskapsmiljøene
Gjennomføre en mulighetsstudie med utgangspunkt i det biobaserte ressursgrunnlaget, næringslivet og kompetansemiljøene i Innlandet	FK, FM

Plantema 2: Reiseliv og opplevelser

Temamål: Oppland skal være det fylket i Norge med høyest verdiskaping knyttet til reiseliv og opplevelser

Strategier:

- Sikre utvikling og nyskaping av attraktive kultur- og naturbaserte helårsopplevelser i samarbeid med forskningsmiljøer, utviklingsaktører og næringsnettverk
- Økt internasjonalisering gjennom satsing på eksportmodne destinasjoner og bedrifter
- Sikre rekruttering og kompetanse til reiselivet gjennom systematisk dialog og samhandling mellom næringa, opplæringstilbydere og øvrige virkemiddelapparat

Sikre utvikling og nyskaping av attraktive kultur- og naturbaserte helårsopplevelser i samarbeid med forskningsmiljøer, utviklings-aktører og næringsnettverk

Handlingspunkter

Prioritere satsing på ikoner (eksisterende og nye) i hver region

Prioritere satsing på autentisitet, kulturarv, historiefortelling, kultur og natur som konkurransefortrinn

Etablere møteplasser for samhandling av offentlige virkemidler

Støtte opp om de fire destinasjonsselskapene i Oppland, samt nettverk og klynger for samhandling

Aktører

Destinasjonsselskapene, Regionråd, næringsaktører

Senter for Reiselivsforskning/Høgskolen i Innlandet (HINN), IN, Fylkeskommunen, FM, myndigheter

Økt internasjonalisering gjennom satsing på eksportmodne destinasjoner og bedrifter

Sikre langsiktighet og videreutvikling av Mountains of Norway og Visit Osloregion (felles marked og salgssammenslutninger for Oppland)

Vurdere salg og markedsarbeid mot nye markeder

Kompetansetiltak for det internasjonale markedet

Senter for Reiselivsforskning/HINN, IN, destinasjonsselskapene

Sikre rekruttering og kompetanse til reiselivet gjennom systematisk dialog og samhandling mellom næringen, opplæringstilbydere og øvrig virkemiddelapparat

Dimensjonering av opplæringstilbudet opp mot reiselivets framtidige behov

Utvikle innholdet i utdanningene i samarbeid mellom reiselivsnæringa og FoU-miljøene

Utvikle samarbeidet med opplæringskontorer, lærebedrifter og virksomheter

Fylkeskommunen, Opplæringskontor, HINN/Senter for reiselivsforskning, destinasjonsselskapene, reiselivsnæringa, NHO, LO, KS, lærebedrifter, NAV

Plantema 3: Deltidsinnbyggeren

Temamål: Oppland skal være det fylket i Norge med høyest verdiskaping knyttet til deltidsinnbyggere.

Strategier:

- Styrket lokal verdiskaping med basis i fritidsinnbyggeren
- Utvikle bærekraftige destinasjoner og områder for fritidsboliger
- Sikre kunnskapsgrunnet om verdiskaping og konsekvenser knyttet til videre vekst av fritidsboliger

Styrket lokal verdiskaping med basis i fritidsinnbyggeren

Stimulere til utvikling av lokale leverandørnettverk knyttet til fritidsboliger	Fylkeskommunen, IN, kommuner/regioner, næringslivet
Skape arenaer for kobling av fritidsinnbyggeren og lokalt næringsliv	Kommuner/Regioner, Næringsforeninger, Fylkeskommunen
Etablere nettverk for helhetlig planlegging for utvikling av områder for fritidsboliger, blant annet å sikre «markagrensener»	Fylkeskommunen, kommuner, regioner, Senter for reiselivsforskning

Utvikle bærekraftige destinasjoner og områder for fritidsboliger

Utrede framtidens miljøvennlige mobilitetstilbud for den besøkende	Fylkeskommunen, destinasjonsselskapene, kommunene
Etablere et pilotprosjekt for fossilfri transport ved en utvalgt turistdestinasjon	NTNU Gjøvik, bilutleiefirmaer, togoperatører
Stimulere destinasjonsselskapene i Oppland, sammen med berørte kommuner, til sertifisering gjennom Innovasjon Norges merkeordning for bærekraftige destinasjoner	Destinasjonsselskapene, kommunene, Fylkeskommunen, IN

Sikre kunnskapsgrunnet om verdiskaping og konsekvenser knyttet til videre vekst av fritidsboliger

Utarbeide verdiskapingsanalyse og ringvirkningsanalyse av fritidsboligene i Oppland	Fylkeskommunen, forskningsmiljøet, kommuner
Utarbeide en konsekvensvurdering for videre vekst av fritidsboliger	Kommuner, FM

Plantema 4: Cyber- og informasjonssikkerhet

Temamål: Oppland skal være nasjonalt og internasjonalt kompetansesentrum for cyber- og informasjonssikkerhet

Strategier:

- Styrke koblingene mellom FoU-aktørene innen bransjen og fylkets næringsliv
- Bidra til profesjonell kommersialisering og utvikling av vekstbedrifter gjennom klyngeetablering i samarbeid med relevante innovasjonsaktører regionalt, nasjonalt og internasjonalt
- Styrket profilering og synliggjøring

Styrke koblingene mellom FoU-aktørene innen bransjen og fylkets næringsliv

Etablering av en Cyber Range i nær tilknytning til NTNU og Cyberforsvaret på Jørstadmoen	NTNU, Center for Cyber and Information Security (CCIS), Norsk senter for informasjonssikring (NorSIS), Cyberforsvaret (CYFOR), «Spillmiljøet» i Innlandet, Fylkeskommunen, Gjøvikregionen, Lillehammerregionen, Politiet
Bidra til møteplasser og prosjekter hvor næringsliv møter FoU-aktørene	
Bidra til å bygge opp et høykompetent fagmiljø for bekjempelse av IKT-kriminalitet	

Bidra til profesjonell kommersialisering og utvikling av vekstbedrifter gjennom klyngeetablering i samarbeid med relevante innovasjonsaktører regionalt, nasjonalt og internasjonalt

Stimulere til klyngeetableringer gjennom bidrag til oppstart og samarbeid mellom virkemiddelaktører	Fylkeskommunen, IN, kommuner, regioner, næringshager, kunnskapsparke
---	--

Styrket profilering og synliggjøring

Gjennomføre det tre-årige prosjektet <i>Cyber Land</i>	Fylkeskommunen, Gjøvikregionen, Lillehammerregionen
--	---

Plantema 5: Industri og teknologi

Temamål: Konkurransedyktig industri- og teknologisektor med stor innovasjonsevne i hele fylket

Strategier:

- Bidra til omstillingsarbeid og nyskaping basert på teknologiutvikling, digitalisering, økonomi og bærekraft
- Kompetanseflyt mellom alle deler av fylket basert på industriens ulike behov f.eks. innen Industri 4.0
- Sikre rekruttering og kompetanse til næringsområdet gjennom systematisk dialog og samhandling mellom næringa, opplæringstilbydere og øvrig virkemiddelapparat

Bidra til omstillingsarbeid basert på teknologiutvikling, digitalisering, økonomi og bærekraft

Handlingspunkter	Aktører
------------------	---------

<p>Støtte opp under NCE Raufoss Omstillingsmotor Manufacturing (ROMa) og Norsk Katapult (NMTC)</p> <p>Målrettet benytte Komm-In AS for å bidra til utvikling og nyskaping</p> <p>Etablere arenaer for kompetanse- og erfaringsutveksling</p>	<p>Fylkeskommunen, Hedmark fylkeskommune, NFR, IN, SIVA, kommuner, industrinettverk, næringsforeninger, NTNU Gjøvik, bedrifter</p>
<p>Kompetanseflyt mellom alle deler av fylket basert på industriens ulike behov f.eks. innen Industri 4.0</p>	
<p>Mobilisering til bruk av testsenteret Norsk katapult (NMTC) i samarbeid med fagskolen Innlandet og Videregående opplæring</p> <p>Bidra til kobling av teknologi og spredning på tvers av bransjer som f.eks. cybersikkerhet, digitalisering, økt produktivitet og nye forretningsmodeller</p>	<p>Norwegian Manufacturing Technology Center (NMTC), Sintef Raufoss Manufacturing (SRM), Fylkeskommunen, IN, SIVA, industriforeninger</p>
<p>Sikre rekruttering og kompetanse til næringsområdet gjennom systematisk dialog og samhandling mellom næringslivet, opplæringstilbydere og øvrig virkemiddelapparat</p>	
<p>Dimensjonering av opplæringstilbudet opp mot næringslivets framtidige behov</p> <p>Utvikle innholdet i utdanningene i samarbeid med næringslivet, FoU-miljøer og bl.a. NMTC</p> <p>Utvikle samarbeidet med opplæringskontorer, lærebedrifter og virksomheter</p>	<p>Fylkeskommunen, Opplæringskontor, Fagskolen Innlandet, Næringslivet, NHO, LO, KS, Lærebedrifter, NAV</p>

9. Oppfølging og evaluering

De regionale planene har som mål å bidra til et mer attraktivt Oppland gjennom vekst i befolkningen og å skape bærekraftige arbeidsplasser.

Ansvarlige aktører må se innsats og virkemidler i sammenheng, gjennom systematisk samhandling og evaluering av resultatoppnåelse. Som en hovedstrategi for å følge opp planene foreslås å opprette en *strategisk samhandlingsarena* på ledernivå for viktige samfunnsaktører. Oppland fylkeskommune har hovedansvaret for oppfølging av planene og skal lede denne arenaen. Samhandlingsarenaen bør være bredt sammensatt, med bl.a. kommuner, regioner og regional stat, samt representanter fra samfunns- og næringsliv i tillegg til fylkeskommunen.

Mål, strategier og tiltak skal evalueres årlig, og nytt handlingsprogram skal vedtas av fylkesutvalget annen hvert år. Evaluering og forslag til nye tiltak utarbeides av denne samhandlingsarenaen.

Samhandlingsarena for oppfølging av de regionale planen, forslag til sammensetning:

- Fylkesordfører, leder
- Komiteledere for kompetanse, næring og samferdsel
- FM
- NAV
- Statens vegvesen
- NHO
- LO
- KS

I tillegg bør disse inviteres med:

- Regionrådsledere
- NTNU, Gjøvik
- Høgskolen i Innlandet
- VOFO

Gjennom oppfølging av mål, strategier og tiltak i de regionale planene vil samhandlingsarenaen bidra til en helhetlig samfunnsutvikling, sikre en koordinert innsats på prioriterte områder, innovasjon/ utprøving av nye tenkemåter og arbeidsmåter på tvers av sektorer og etater samt forpliktete aktørene.

Suksessfaktorer for å lykkes med arenaen:

- Fylkeskommunen tar en profesjonell aktør/leders rolle.
- Deltakelse må gi merverdi både til den enkelte leder og den organisasjonen vedkommende representerer, og til Opplandssamfunnet som helhet.
- Det utarbeides mandat for samhandlingsarenaen.

10. Kilder

Bedre vekst, lavere utslipp – regjeringens strategi for grønn konkurransekraft 2017
Bioøkonomistrategi for Innlandet 2017-2024
Fylkesstatistikk for Oppland 2015
Fylkesstatistikk for Oppland 2017
Grønn konkurransekraft. Rapport fra regjeringens ekspertutvalg for grønn konkurransekraft. 2016.
Innlandsutvalgets sluttrapport 2015
Kjente ressurser – uante muligheter. Nasjonal bioøkonomistrategi 2016.
Konjunktur Innlandet (konjunkturbarometer1.no)
Kulturstrategi for Oppland 2016 – 2020
Kulturarv forankrer og løfter Oppland. Kulturarvstrategi for Oppland 2015–2020
McAfee: NET LOSSES: ESTIMATING THE GLOBAL COST OF CYBERCRIME. Report Economic impact of cybercrime II. Center for Strategic and International Studies June 2014
Meld. St. 6 (2016-2017). Verdier i vekst. Konkurransedyktig skog- og trenæring.
Meld. St. 10 (2016-2017). Risiko i et trygt samfunn. Samfunnssikkerhet.
Meld. St. 11 (2016-2017). Endring og utvikling. En fremtidsrettet jordbruksproduksjon.
Meld. St. 19 (2016-2017). Opplev Norge – unikt og eventyrlig.
Menon Economics, spesialbestilt rapport oktober 2017. Tall fra SSB.
Merok, Eivind, Alnes, Per Kristian og Aristidis Kaloudis (2017) «Ikke bestått? Investeringer i utdanning, kompetanse og regional utvikling i Innlandet» I Bjørn Sverre Hoel Haugen (red) *Utdanning*. Anno Museums Skriftserie (Vol 2) (Oslo: Museumsforlaget)
Mot et bærekraftig reiseliv. Veikart fra reiselivsnæringen i Norge. Juli 2017.
Mørketallsundersøkelsen 2016. - Informasjonssikkerhet, personvern og datakriminalitet.
Næringslivets sikkerhetsråd (NSR). 2016.
Nasjonal Sikkerhetsmyndighet, Helhetlig IKT-risikobilde 2017
NIBIO, Vol. 2 (52). 2016. Analyser av skogressursene i Oppland.
NIFU Arbeidsnotat 2017:7 NHOs Kompetansebarometer 2017
Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU), IKT- sikkerhetskompetanse i arbeidslivet – behov og tilbud. Arbeidsnotat 2017:8
Regional plan for attraktive byer og tettsteder i Oppland 2016
Regional plan for folkehelse i Oppland 2012 – 2016
Regional plan for klima og energi for Oppland 2013 – 2024
Regional planstrategi 2016 – 2020
Strategi for forskning, utvikling og innovasjon i Hedmark og Oppland 2017 – 2020
Østlandsforskning. ØF-Rapport 10, 2016. Verdiskaping i landbruk og landbrukbasert virksomhet i Oppland.
Østlandsforskning. ØF-Rapport 02, 2017. Fritidsboliger og lokal verdiskaping. Tiltak og strategier.

Nettressurser:

Center for Cyber and Information Security (CCIS): <https://ccis.no/nb/informasjonsikkerhet-cybersikkerhet-datasikkerhet-hva-er-forskjellen/>

Haugland, Bjørn K. 2016. Teknisk ukeblad kommentar <https://www.tu.no/artikler/kommentar-15-trender-som-endrer-alt/276411> basert på rapporten *IMPACT: Transforming Business, Changing the World 2015*

Lekanger, Kurt. 2017. <https://www.digi.no/artikler/27-milliarder-enheter-vil-vaere-koblet-til-nettet-i-2021/395470> basert på rapporten *Cisco Visual Networking Index: Forecast and Methodology, 2016–2021*

Statistikknett.no (2018)

OPPLAND
fylkeskommune

